

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

De Iustiniani Cæsaris ædificiis

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

Sic Cumis demum Romani & aliis nonnullis poriti præfidiis sunt, duoque de viginti belli huius anni exacti, quod Orator Procopius, qui & rebus hisce interfuit, cum fide præscripsit.

*Procopij de bello Gothorum libri tertij ac
ultimi finis.*

PROCOPII RHETO-
RIS ET HISTORICI

DE IUSTINIANI CÆSA-

ris ædificiis * Ora-
tiones sex,

* *rectius, li-
bri.*

ARNOLDO VESALIENSI

interprete.

* ORATIO PRIMA.

* *liber I.*

ON virtutis ostentatio, non ser-
monis facultas, non locorū regio-
nūmq; experientia, ad hanc histo-
riā describendam me compulit,
quandoquidem nihil in me agno-
sco, quo in hanc fidaciam pertra-
har: sed quia sæpe ea mihi cogi-
tatio incidit, qualia quantāque bona civitatibus
afferre consuevit historia, quæ eorum, quæ
prius facta sunt, memoriam transmittit ad po-
steros, & resistit tempori egregia facinora ob-
scurare ac in obliuionem perducere conari. Cuius
autem gratia isthæc præfatus sum, mox ostendam.
Nostro sæculo Iustinianus rex adeptus curam

*a nobis par
sicularim
hac tractan
tibus.*

reipublicæ per varios errores commotæ, non solum illam maiorem & splendidiorem effecit, quemadmodum *a* à nobis, tamen si humili sermone, in prioribus libris dictum est, verum etiam innumeras ciuitates quæ prius non erant construxit, opinionem de deo erroneam & in multa distrahentem correxit, euerfisquæ viis omnibus in errorem ducentibus, in solidæ fidei vnico fundamento stare procurauit.

*b aiunt, ex
regibus iis,
de quibus
auditions
accopimus.*

Optimum planè regem Cyrum Persam fuisse *b* aiunt, sed illum auditu, non visu cognoscimus. si quoque talis Cyrus ille fuerit, qualis a Xenophonte Atheniensi instituitur, scire non possum, fortassis dexteritas scribentis, & exuberans sermonis elegantia efficere potuerunt, vt plus æquo exornata opera viderentur. Præcipuam regis nostri clementiam illi indicant, qui regi ad mortem vsque, structis insidiis, manifestè deprehensi, non solum non supersunt adhuc, & sua bona liberè possident, sed etiam Romano exercitui præsent, & consulari dignitate honorantur.

DE SACRA SOPHIA.

*e Viles qui
dam & vul
gi fax.*

VIR I gregarij olim & sordida turba, templum Christianorum coneremare ausi sunt, templum inquam, quod Byzantini Sophiam vocant, oportuno imprimis nomine excogitato. Permisit deus impium opus fieri, præuidens nimirum in quantum olim elegantiam templum restitui deberet. Etenim totum templum in cineres reductum Iustinianus, quamquam multo post, ira reparauit & expoliuit, vt quisquis de priori templo audiuerit, is, monstrata præsentis venustate, optare possit, illud iã dudum perisse, vt in præsentem faciè mutatū cernat. *d* Opifices ex omni terra aduocauit, Anthemiū Trallianum, mechanicæ artis peritia nobilissimū, non inter eos solū, qui nunc vi-

*d Artifi-
ov.*

munt.

uunt; sed alios etiã, qui nos præcesserunt. a si studium animaduertas in disponendis emetiendisque operibus. Et qui nos sequetur in exsculpèdis celandisque simulachris. accersit quoque Ihsidorù Milesum artificem egregiù. Extructa igitur Ecclesia est in spectaculù planè pulcherrimù. iis quidem, quos videre contigit, stupendum; illis verò, qui audiunt, incredibile profus. assurgit enim in altitudinem cæli, & tanquam aliis ædificiis præeminens impendet b alteri subiectæ ciuitati, quam perinde exornat, atque si in ipsa templum esset. in tantum surrigitur templum, vt hinc exornetur, & veluti à specula prospiciatur ciuitas. Longitudo & latitudo templi tanto studio composita sunt, vt & longum & omnino latum, non inconcinnè tamen dici poterit, elegantia inenarrabili decoratum, mole politum & mensura; nihil, quod abundet, nihil, quod desit, continens. [quandoquidem & consueto more magnificentius est, & immoderatum mediocri elegantia superat.] Lumine & Solis splendoribus mirificè abundat. Diceres locum illum non externo sole illuminari, sed fulgorem in ipso templo enasci. tanta copia luminis templo affunditur. Et hæc est templi facies. Ea autem, quæ ad solem orientem vergunt, vbi deo sacra e peraguntur, hoc modo ædificata sunt. structura quædã, dimidia parte in rotundum procurrens, quam, harum rerum periti, semicylindrum vocant, in altitudinem præcipientem erecta est. huius fastigium in sphæras per quatuor partes distinctum est, & desuper alia quædam structura huic finitima lunæ figuram tenens, ornata & decencia admirabilis, infirma (vt apparet) compage terrorem incutiens. Etenim non in solido suspensa, sed in discrimen & periculum eorum, qui illic diuersantur, subuecta in altum esse videtur, quanquam singulari quodam artificio, securam

a *Alius sensus horum.*

b *religiosa incumbens.*

Hæc omiserat interpretes.

c *sacra ineffabilia.*

soliditatem habeat. huic enim structuræ trimlibet columnæ à pavimento subditæ sunt, & tumuli ingentibus saxis, aptè congesti, scitèque ab opificibus inter se compositi in altitudinem magnam penetrant. Assimilare eos poteris scopulis montium præruptis. Post hos quatuor fornices à quatuor lateribus assurgunt, quorū duo *a* aduersus nouum aera extructi sunt ad solem scilicet orientem & occidentem, reliqui structuram quandam & subtræ columnas quasdam sustinent; supra verò, circularè ædificium in orbem erectum est, vnde primū dies illucescit. Nam hoc ab alia structura discretum, sequaci lumine abundat. Ist hæc arbitrator linguam balbutientem & prætenuis soni explicare non posse. Videri cuiquam potest hoc ædificium, eo quod ab alia structura separetur, non in terra stare, sed veluti aurea cathena e cælo esse suspensum: neque spectatores dicere queunt, quidnam præ cæteris magis intueri debeant, sed mente passim heberata, & palpebris nutantibus & reflexis, artificium capere non possunt, quin etiam potestate aspiciendi ædificij negata, mox visum auertunt. Puto enim auro fastigium intectum *b* nitore stridorem admiscet. Vincit tamen lapidum splendor ex aduerso auro affulgurans. sunt autem duæ vtrinque porticus, quas fastigiata testudo & aurum venustant, harum vna viros orantes, altera mulieres admitrit, aliàs nulla re differentes. Quis tabulata, in quibus versantur mulieres, exponet? quis numerosas porticus enarrabit? quis columnis firmatas aulas, quibus templum obcingitur? quis saxorum & columnarū ornamenta, quibus templum decoratur, enumerabit? Præto se quispiam inesse putabit floribus ameno, demirarique florum colorem aliorum purpureum, quorundam viridè, & quibus ceruleus rubor aut fulgidus albor, adest. Insuper quos

*a ad liberū
aera.*

*b elegantia
fastum admiscet.*

quos natura perinde ac pictor aliquis, contrariis etiam coloribus variegauit. Templi huius a thefaurum & commodissima vasa ex argento lapidibusque preciosis detornata, quæ rex hic deposuit, nemo exacte satis enarrare potest, ex vno cætera penficulanda coniectandaque relinquo. Locus ille templi & imprimis purus & solis sacerdotibus peruius, b quattuor myriadas cælati argenti habuisse fertur. Quædam ex testudinibus, quas opifices Loros vocant, ad orientem solem vergens, nondum absoluta, sua mole subiectos talos degrauabat, qui non ferentes molem, c subito rupti, longo etiam tempore dissolui non potuisse videbantur. Hi d qui tum Arthemio & Isidoro aderant, ex iis quæ acciderant, consternati; rem ipsam ad regem perferunt, nihil artificio plus confidentes. Mox rex diuinitus actus, testudinem hanc in finem vsque operis differri iussit, quandoquidem futurum, vt subiectis talis in sese conclusa testudo non egeat. Itaque testudo tota securè erecta, experimento e intelligentiæ veritatem indicauit. Et id quidem hic peractum. Aliis autem testudinibus, quæ ad meridiem vergunt, & borealem ventum, eiusmodi quiddam accidisse relatum est. Testudines, quas Loros vocant, templo acclinatæ, in altum erigebantur, his inferna fundamenta degrauabantur omnia, adeo vt columnæ hinc stantes, quasi parua lapillorum rudera veluti rasæ demitterent. qua re rursus percussis artifices, presentem iacturam regi nunciarunt. Mox rex hisce occurrit. Nempe testudinum nutantium summas partes re regi iussit, retectasque dispargi, atque multo post imponi. Postquam enim humor testudinibus extractus est, ex illis apte concinnatis, structura deinceps firma & securæ permanfit.

a xci. m. d. lxxij

b quadraginta millia laborarum argenti habet.

c alia verborum sententia in greco.

d rectius, Et Arthemius atque Isidorus ex his, &c.

e consilij veritatem.

f aliter ista verti debet.

Hoc in Graeco descript.

a pretio.

b colosso.

c πόλιος, οὐβερν.

d crux tantum orbi est imposita.

e locus corruptus.

IN loco, quem Augustæum vocant, [siue Macel
lo] columna stabat, præcipua magnitudine admi-
randa, non tamen simplex & vniformis, sed gran-
dibus in circuitu lapidibus composita. hanc æs op-
timum in tabulis & verticibus circumfusum, vn-
dique vestit, lapides ipsos suo robore vinciés & or-
natu regens, colore quidem auro puro obscuris, ^a
dignitate verò non multò inferius, par plane &
æquiparandum argento. In huius columnæ verti-
ce stabat prægrandis equus ære conflatus, ver-
sus ad auroram, admiratione dignus, similis itu-
ro, & ante se pulchrè proclinato. Nam inter priores
pedes sinistram scilicet leuat tanquam terram pul-
saturus, alter pes lapidi, super quem graditurus
est, infixus hæret, posteriores verò pedes ita cõtra-
hit, vt si stare prohibeatur, in parato sin. Huic
equo insidet æreum regis simulachrum, ^b statuæ
per simile. Achillem vocant propter figuram, quam
refert. Etenim soleas subligatas habet absque o-
creis. Pectus heroica thorace munitum est, & ca-
put galea, perinde ac concureretur, opinionem præ-
bent. Splendorem quandam proiicit, spectans ad
orientem solem, iter (vt opinor) arrepturus ad
Persas. Gerit sinistra manu ^c vrbe[m], quo nimirũ cæ-
lator innuit, terram & vniuersum mare illius se-
quitur subdita esse. Nihil armorum tenet, neque en-
sem, neque hastam, sed ^d solam cruce[m], per quam re-
gnum & belli victoria illi obuinit. Dextram man-
um ad orientem solem extendit, & porrectis digi-
tis iubet, vt barbari illic commorantes domi confi-
deant, neq; vltra progrediantur. Isthæc hoc modo
habent. Erat hospitale, in quod recipiebantur lan-
guidi & infirmi, superioribus annis à religioso quod-
dã viro, cui Sâson nomen erat, exstructum. ^e resta-
bant

bant quædam vestigia neque gregariis milicibus satis commoda, cætera perierant vnà cum templo exusta, & collapsa. instaurauit istud hospitale Iustinianus, structuræ splendore magnificentius & mansionum multitudine multo amplius. Locupletauitque magna pecuniæ annuo censu, ita vt plures pauperes excipere possit. Porro nulla honorandi dei facieras illum cœpit, quamobrem duo hospitalia huic opposita, in domibus, quæ Isidori & Arcadij vocantur, extruxit; cœptum adiuuante regina eius Theodora. Alia templa, quæ Christo hic rex reposuit, tot sunt multitudine, & tanta mole, vt a tenui sermone explicari nequeant. Nunc ad Christi matrem nobis eundû est. Etenim dei genitrici passim per Romanum imperium multas ædes Iustinianus consecrauit, adeo planè magnificas & præstantes, tamque ingenti pecuniarû aceruo constructas, vt si quis vnâ duntaxat ædem, conspexerit, hoc solum opus ab ipso elaboratum existimabit, & in eo perficiundo omne regni sui tempus consecisse. Vnâ profectò ædem dei genitrici extruxit ante vrbs mœnia, in eo loco, quem vocant Blachernas, mari finitimam, sacratissimam planè & admodum augustam. Mirabitur quispiam in templo existens, magnitudinem, citra casus suspensionem, collocatâ, & magnificentiam ab indecoro vindicatam. Altera ædes diuę virgini reposita cernitur in loco qui b b *Pege*. fons vocatur, vbi lucus opacus est cypressis abundans, pratum mollibus flosculis vernans, paradisus pulchra & iucunda abundè proferens, fons citra strepitum effundens placidam aquam & potabilem, & omnia, quemadmodum sacris conuenit, decenter instructa. Hanc faciem locus habet templum circundans, ipsum templû non est facile neque dignis nominibus complecti, neque cogitatu adumbrare, aut sermone etiam ebalbutire. Id so-

a particula
tim expli-
cari.

b b *Pege*.

c *deciãtare*.

lùm dixisse sufficiat, quòd plurima templa elegantiâ superet ac magnitudine. Hæc templa ante murum vrbis erecta sunt. Vnum quidem, ybi murus incipit apud littus maris, alterum verò prope aquæas (vt vocant) portas, a quæ propugnaculo vicinæ, inexpugnabilia sunt ciuitatis muniméta. In Hero tamen, quod nunc Hierium vocant, dei genitrici ædem, quæ facile explicari non possit, consecrauit. In eo vrbis loco, qui secundus cognominatur decoram planè & augustam ædem construxit Diuæ Annæ, quam fuisse quidam opinantur matrem dei genitricis & auiam Christi. Deus enim, quatenus voluit, homo factus, parentum ex triplici gradu, successionem sustinet, & genealogiam matris secundum hominis similitudinem. Non multo supra in extremo ciuitatis itinere d Zæ martyri venerandam admodum eadem extruxit. Michaelis Archangeli templum, quod in Byzatio reperit breue admodum & tenebricosum, minimè que dignum Archangelo, fà patricio viro olim erectum, in eam formam, qua nunc apparet, trãstulit. Quam erga Christi Apostolos fidè habuit, hoc modo declarauit. Principio Diuis Petro & Paulo templum extruit iuxta regiam aulã, ab Hormisda olim agnominatam, vbi priusquam imperaret, domiciliũ fovebat. Deinde aliud templum huic ex obliquo finitimum illustribus Diuis Sergio & Baccho collocauit. Inter hæc duo templa neutrum altero est neque excellentius, neque inferius, siue elegantiam, siue magnitudinem, siue aliud quidpiam exiffimabis. Vtrumque fulgore lapillorum solem vincit: auri copia vndique satiat & exornat simulachris. vno tamen discernuntur. Vni enim longitudo in rectum est elaborata, alteri columnæ in semicirculo vt plurimum subiectæ sunt. Tanta autem est horum templorum magnificentia,

vt non

a non velle reddidit.

b ea vrbis regione, quæ secunda.

c extrema regione.
d Zoæ.
e paruum

f à senatore patricio.

g donarijs.

vt non solum totius vrbis, sed ipsarum etiam regia-
rum præcipuum ornamentum esse videantur. Erat
antiqua apud Byzantium ædes Apostolis conse-
crata, lōgitudine temporis iam emota, & quæ (vt
a suspicabatur) amplius stare non poterat. hanc in-
staurauit b pro dignitate. Vbi laromi & artifices, ef-
fosso fundamento, inuenerunt ligneas arcas tres,
in sculpsis literis indicantes: trium scilicet Aposto-
lorum esse corpora, Andreæ, Lucæ, & Timothei,
quæ rex ipse & omnes Christiani maximo cum
feruore conspexerunt, & conspecta rursus terra
occuluerunt, non negligentes locum, & vicinis or-
batum relinquentes, sed Apostolorum corporibus
dedicatum cū pietate constituētes, c Constat autē
quod Apostoli beneficiorū memores, ad regis ho-
norem nunc hominibus apparuerint, regis inquam
pij & religiosi. Neque enim ab humanis negociis
recedūt diuina, sed admisceri percipiūt & hominū
conuersatione oblectantur. Quis Acacij templum
silentio præterire poterit? quod collapsum à funda-
mentis restituit, admiratione planè dignum, tale ac
tantum splendore, vt eā de se opinionem præbeat,
quasi totū niuibus perfluat. Præteritissimè fermè mo-
numentum illud, quod sancto d Platoni posuit, ma-
gnificum imprimis & augustum valde. Præterea
templum Mocio martyri consecratum magnitudi-
ne sua etiam cætera tépla superans. Insuper ædem
Thyrso martyri sacram, & templum Sancti Theo-
dori ante vrbe[m] exādicatum, in loco qui Reslius
appellatur. Templum quoque Theclæ martyris,
vrbis portui vicinum & sanctæ Theodoræ in sub-
urbio, e cui Septimo nomen est. Hæc omnia hic
rex f Diuo Iustino imperante ex fundamentis ere-
xit, quæ verbo quidem explicari facile non est, vi-
su & oculis pro dignitate perlustrari, impossibile.
& Prægrauat sermonem sancti Agathonici templū,
se

a exstima-
batur.

b maiorem
ad dignita-
tem.

c perspicuū
est autem,
quod Apo-
stoli habitū
sibi honorem
a principe
compensan-
tes nūc, &c.
nam quum
rex pius est,
nec ab hu-
manis, &c.

d ma tyrī
Platoni.

e quod Hæb
domum di-
citur.

f auunculo.
g Trahit ad
se

a hæc malè & a tardat vocem, quãdo neque rebus idonea nomina aptare possimus. Quocirca id nobis dixisse sufficiat: quod scilicet huius tēpli pulchritudinem & magnificentiam aliis enarrare permittimus, quibus & floridior sermo, & ad omnia magis paratus fuerit. De reliquis mox dicam, interim declaraturus, quõnam modo Byzantium exornet mare præter alias commoditates & fortunas. Habet mare aptè dispositum, nempe circum se in maximum finum curvatum, deinde in magnum pelagus effusum, præbens ipsi vrbi pulchrum admodum aspectum, & nautis stationem quietam. Duo maria vicina sunt vrbi, Ægæum & Buxinum. Confluunt ad orientalem plagam vrbis, & cõfluxu mixta, urbem per circuitum exornant. Quæ ad finum maris pertinent, eiuscemodi sunt. Iustinianus rex sinus elegantiam ædificiis & structuris splendidiorem reddidit. In læua parte sinus sancti Laurentij monumentum, obscurum antè existens, in eam figuram, qua nunc cernitur, traduxit. Et ante hoc, Diuæ dei genitrici tēplum, in loco, qui Blachernæ dicitur, tale extruxit, quale nuper à nobis descriptum est. Deinde Diuus Prisco & Nicolao nouum templum extruxit, vbi iam Byzantini vt plurimũ demorantur diuersanturque, *b*publicos illos diuos & opitulatores venerantes & obstupescentes. Circa sinus terminum in arduo satis & ædito loco Sãctis Cosmæ & Damiano olim templum dedicatum est. Vbi Iustinianum grauiter egrotantem, & iam morituri speciem præbentem, nempe à medicis desperatum, & inter cadauera iacētē, isti diui per somnum & visum apparentes curauerūt. Cuius beneficij memor, pristinam structuram permutans, impolitam planè & indignam tantis cœlitibus, elegantia, magnitudine & fulgore luminis templum illustrauit. Ab altera parte sinus monumentũ ædificauit,

*b indiget
eos illos san-
ctos vene-
rantes.*

cauit, quod antè non fuit, in honorè Anthimi martyris prope litus maris vsque adeo, vt litus marginem templi, qui maris fluxu alluitur, tueatur & defendat. Illud aspectu satis iucundum, quòd vnda intumescens citra fragorem & imperum saxi illis illiditur, quòdque citra magnum sonitum & spumæ speciem tacitè profluit, & quietè terram pulsat. Intus templum in quadrangulârè altitudinem assurgit lapidum præstârta & auro circumfuso decoratum. Tantum autem distat à latitudine ipsa latitudo, quâ tum locus ille purus, in quo secreta sacra peraguntur, à latere ad solem orientem verso excurrit. Hæc igitur sic habent. Deinde iuxta ^a orificium sinus Irenes martyris templum fundatum est tanta magnificentia, vt satis enarrare non possim. hîc asseruantur ex antiquo reliquæ sanctorum virorum non minus quàm quatuor, qui in Romano exercitu æra merentes, militabant in duodecima legione, apud Melitenem, vrbem Armeniæ olim collocata. Etenim latomi effossâ humo inuenerunt arculam litteris indicantem, esse scilicet reliquias horum virorum. Quod deus latere voluit, donec manifestari congruum foret. ^b Porro Iustinianus corpore erat malè affecto. vehementer enim fluxus in genua delapsus, virum dolore confecit, cui tamen ipsemet occasionè præstitit. Nempe omnibus illis diebus, qui Paschalem solennitatem præcedunt, ieiunio addictus, duram quandam vitam egit, nedum regi alienam, sed neque priuato ciui aliquo modo acceptabilem. Per duos dies cibis abstinebat. Summo mane identidem è lecto surgens, reipublicæ inuigilauit, cuius negocia verbo & opere pertractans, marutinum, meridianum, & non minus nocturnum tempus impendit. Nam in seram noctem lectum petès, mox surrexit, quasi plumarum pertæsus. Cibi appetès, vinum, panem,

*a brassica
nulla in Gra
eco est mētio.*

& id genus alia cibaria abesse voluit, *a* brassicam solum & agrestes herbas, longo tempore sale & acetone emaceratas edebat. Porus aqua erat sola. Neque iis ad saturitatem utebatur, sed petitū cibum paulisper degustatum, mox dimisit, nō eo sumpto, qui naturæ erat satis. Hinc igitur morbus succrescens, medicorum operam euicit. Interim audiens inuentas esse reliquias, relicta ope humana, ad has fidem conuertit, & vera opinione in iis, quæ maximè necessaria erant, usus est. Postquam enim *b* lapidem reliquiarū sacerdotes genu regis imposuerunt, euauit dolor, corporibus quæ deo seruiērūt, cedens. Quod profecto deus nolens esse dubium, magnum signum ostendit eorum, quæ acta erant. Nam ex sanctis illis reliquiis subito oleum manauit, & arculam perfundens, pedes & totam purpureā vestem regis imbuit & humectauit. quamobrem vestis hoc modo humectata, asseruatur in regis receptaculis, in eorum quæ tum facta sunt, testimonium.

*b d'Alexor, lan
cem.*

*c In hunc
modū exor
natum est à
Iustiniāno
principe Ce
ras siue cor
nu, & sinus.*

c subscriptum enim est Iustiniāno Regi repositum esse cornu, Litora insigni quadam venustate extructa sunt in hunc modum. Duo templa Archangelo Michaeli consecrata, ex aduerso vtrimlibet portum occupant, Vnum in loco, qui Anaplus dicitur, ad læuam situm ei, qui Euxinum mare ingreditur: alterum in opposito termino. Antiqui litus Proochthus vocabant, quod fermè promineat hac parte litoris. Hæc templa vetustate colapsa, vt nihil prioris spurcitæ & fœditatis relinquereur, funditus euerfa mirabili artificio reparauit. quibus ædes illa, quam Rex Ioanni Baptistæ posuit, in loco qui appellatur Hebdomos, perquam similis est, quanquā hæc non sit vicina mari. In opposito litore olim regis erant spectatu dignæ. Has deo in hunc modum consecrauit. Apud Byzātium conuētus erat mulierū in lupanari Veneri seruien-

tium, non quidem sponte, sed vrgenti paupertate. à lenone victum accipiētes, cogebātur subinde per singulos dies corpora vulgare, & viris ignotis, quos casus ferebat, admisceri. Olim enim hic erat lenonū copiosa familia, quippe qui ex libidinis officina lucrum aucupabātur, in foro publicè alienam pulchritudinem venditantes, & illaqueantes castitatem. Rex autem Iustinianus, & Theodora regina inuicem pietate moti, scelestum lupanaris conuentum expurgarunt, & expūcto lenonū nomine, mulieres paupertate oppressas, ab intemperantia seruili liberarunt, dato illis libero victu, & castitate libera. ^a Hæc igitur Rex administravit in litore, quod in dextra occurrit ingredienti Euxinum mare. Priores regias in celebre monasterium commutavit, in receptaculum scilicet mulierum, quæ propter vitam male actam pœnitentiã agunt. quapropter hoc mulierum conuenticulum ob rei similitudinem cognominabant, Pœnitentiã. Multis pecuniarum prouentibus Reges ipsi hoc monasterium locupletarunt. multa præterea, venustate & sumptibus inprimis excellentia ad consolandas mulieres ædificarūt, ne ad seruãda castitatis munia quomodo segniores fiant. Hęc quidem hoc loco sic habent. Euxinum mare hinc intranti occurrit alta quædam rupes, iuxta litus ^b portui prætēsa, in qua ^c sancti Panteleemonis templum situm est, principio quidem negligenter constructum & diurnitate temporis farsicēs, quod euersum Rex inter ea quæ nunc hic visuntur templa, magnificētissimè reparavit, seruato martyris honore, & ^d portus elegantia. Ante hoc tēplum in loco, qui Argyronius vocatur, pauperum olim erat receptaculū, quos ^e morbus incurabilis peruaserat. hoc vetustate collapsū, tandem omni alacritate instauratum est, futurum miseris hominibus refrigerium. Iuxta aulam, cui

*a ista hec
corrupta
sunt.*

*b fredo.
c sancti mar
tyris Ioan
nis, qui Pan
telemon di
citur.
d freti.*

e leptra.

a sacer.

Mocharion nomen, vicinam loco, qui a Ieron nominatur, aliud templum Archangelo erexit vehementer elegans. Tryphoni martyri ædem collocavit in vrbis via, multo labore & tempore in venustatem inexplicabilẽ detornatã. Præterea in Hædomo Menæ & Menaco Martyribus facellum statuit. In sinistra autẽ parte, qua itur ad aureas portas, Sanctæ b Ias templum inuentum ruinosum magnifico sumptu renouauit. Quæ igitur Iustinianus

b vox corrupta.

egit in reficiendis templis, eiuscemodi sunt. Quæ per totum Romanorum imperium elaborauit, in regulatim recẽdere difficile est, quine tiam sermone completi prorsus impossibile. Sed quid dico per totum Romanorũ imperium? quando nec aliorum ædificiorum, quæ hic perfecit, vnũ quodque enarrare facile sit. Vt autem summarim dicam, quæ in aliis vrbibus & regiis in honestiorem speciem traduxit, tamen si relatu sint dignissima, nõ tamen enumerari necessarium esse duco; cum sint à nobis in historia de bellis diligenter declarata omnia. Vnũ duntaxat nunc scribam. Regiarũ scilicet vestibula,

c portã, que vocatur Aerea.

& c porticum, quæ vocatur Xalce, vsque ad domũ Areæ, deinde ex regiis balneum, quod Zeuxippus dicitur, magnas porticus, & deinceps vtrimlibet omnia, vsque ad forum Constantini nomẽ referens, huius regis esse opera. Præterea domum ab Hormisda cognominatam, regiis proximã, permutauit; & splendidius transformatam, decenterque regiis aptatam, palatio imposuit. Est forum ante regias columnis circummunitum, Augusteum vocant Byzantij. in hoc, ad auroram, curia, seu prætorium extructum est, Iustiniani regis opus, quo Romanorum senatus conueniens in principio anni, solemnem festiuitatem peragit. ab hoc etiã foro non longe abest Regis domicilium. Quemadmodum ferunt leonem ex vnguibus æstimandum, sic quoque

quoque regiarum præstantiam, qui isthæc legerint, ex vestibulo cognoscet. Tale est vestibulum, quod Chalcen vocant. Quatuor parietes in cœli altitudinem erectos, & in quadrangulum dispositos, lapidum quorundam apte sculptorum moles sustentat per singulos angulos, adeo ut à fundamento usque ad summitatem muris acclinetur, non tamen loci pulchritudinem violans, sed etiam aliquid similis artificij & commensurationis afferens. Supra parietes octo fornices suspensi sunt, testitudinem totius operis in medio ad sublimitatem sphericam arctatam continentes, fastigium picturis expositum est, non liquenti cera & diffluenti materia coactum, sed concinnatum exiguis tenuibusque lapillis & vario colore nitentibus. Imitantur cum aliam homines. Qualis autem pictura sit, indicabo. Pugna est & bellum. diripiuntur multæ vrbes, hinc Italia, inde Libya. vincit Iustinianus, duce Belisario. Accedit ad regem dux integrum habens exercitum, tradit spolia, reges, & regna, & que ab hominibus desiderari possunt. Stant in medio Rex & regina Theodora lætis similes, & ob victoriam ferias agentibus. Vandilorum & Gothorum reges adveniunt victi & captivi, circumstat Romanorum senatus, omnes ferias agentes. Hoc lapilli hilari plane & florida facie ostentant. gestiunt omnes & ablandiuntur regi, diuinos honores illi propter gestorum magnitudinem impartientes. Et hæc quidem sic habent. Ex propontide ad orientalem plagam vrbis naviganti occurrit publicum balneum, quod Arcadianæ dicitur, Constantini urbem aliâs variam exornans. Hic atrium rex extruxit, quod ubi prætenditur, & leniter alluitur mari, ut qui hic deambulant præternavigantibus loqui possint. Hæc igitur in confinio maris in prædicto atrio sic habent. Est enim atrium aspectu pulchrum, quod lenes

a nulam.

vēti perflant, cuius inferna pauimēta, columnarū & marmorum præcipua venustate integuntur. Tantum enim splendore effundunt, vt solis radiis certare videatur. Multa quoq; simulacra atrium exornant, partim ænea, partim lapide cælata, præbentia mehercules spectaculum multa ratione dignum, diceres à Phidia Atheniensi, aut Lyfippo Sicyonio, vel Praxitele illa esse elaborata. Hic Theodora regina in alta columna ceratur, quam ciuitas constructum atrium illi acceptum referens, posuit. Est effigies facie decora, sed reginæ venustate inferior. Nam illius elegantiam sermone complecti, & effigie imitari, homini prorsus impossibile est. Purpureum colorem habet columna, & quod reginam ferat, ex cælatura liquido ostendit. Quidnā hic rex effecerit ad habendam aquæ copiam, iam nunc referam. Æstate enim regia ciuitas aquis egebat. Nam siccitate eo tempore prævalente, fontes minus aquarum, quàm aliis ^b horis effundentes, riuorum ductus tardiores vrbi præbebant. Quapropter rex isthæc excogitauit. Circa Regis porticū, vbi iā rhetores, & aduocati, & alij quib. hæc res curæ est, exercentur, & sententias concipiunt, ingens quædā aula est, oblonga & satis ampla, colūnis in quadrato latere fulta, non in terrestri pauimento, sed petra constructa. hæc in magnam altitudinem suffossam, aptum recepraculum aquarum pro æstiuo tempore effecit. hæc etenim recepracula, scaruriensium riuorum influxum excipientia, opportuna indigentibus copiam præstant. Sic itaque Iustinianus curauit, vt Byzantini aquis potabilibus non indigeant. Regias alibi instaurauit, in ^a heraio, in Iucundianis ^c (vt vocant) locis, quarum magnificentia cum artificij subtilitate, & magnitudinem cum decora ratione, ego satis eloqui nō possum. dixisse sufficiat, regia esse opera, à Iustiniano peracta præsentis artificium

a erat.

b anni temporibus.

c elouyazis.

d heratio. e quos vocant.

ficium dirigente, nihil non perlustranti, & pecuniis non parcente. Hæc enim fieri non potest, ut sermone explicentur. Hic a tectū etiam, quod ante fuit, expositum est. Inuentum enim littus vtrilibet ventis & vndis expositum, nauigantibus salutare constituit. Arcis enim (ut vocant) innumeris & ingentibus constructis, & deiecta vtrinque litoris cōpage, prioribus arcis desuper alias subinde imponens, obliquos muros inuicem oppositos erexit, duos planè ex profundo in summitatem vsq; aquarum, quibus prærupta saxa superstruxit, à quib. dū vnda reiicitur, impetus sedatur, & duro vento hibernis horis ingrauescente, quæ intra murum sunt, quieta manent omnia, vno duntaxat aditu relicto nauibus, qua intèrim portū ingrediuntur. Hic quoque sacræ ædes collocatæ sunt, quemadmodum ante retulimus, porticus, publicæ viæ, & balnea, & id genus alia, quæ fermè omnia eiusmodi sunt, ut regii, quas vrbs habet, non cedant. Portum etiam aliū struxit in aduerso continenti, in iis quidè locis, quæ Eutropij nomē ferunt, non procul ab ipso Hæreo. Quæ igitur Iustinianus in regia vrbe fabricauit, (ut paucis dicam) hæc sunt. Quod autem nobis hic omissum est, mox exponam. Ex vniuerso orbe fit hominum in hanc urbem concursus. Accedit vnusquisque allectus aut opere quopiã, aut spe, aut etiam fortuna. multi quoque quorū negocia domi nō bene habent, & regē oraturi, hic demorantur, propter violentiam quandam, quæ vel premit, vel instat. Quibus, præter alia incōmoda, hospitia denegantur, & qui satis lucri & mercedis, ut vitam hic transigant, habere nequeunt, iis hanc molestiam Iustinianus & Theodora regina ademerunt. In loco enim mari proximo, qui nunc Stadiū vocatur, (certaminibus enim quibusdā opinor locū olim dedicatū) ampla Xenodochia extruxerunt,

a o m n i a

b à b solum d nobis.

c principē preces oblati.

d quum pensionem adim præsare ne queant.

huiuscemodi hominum cum paupertate & miseria
confictantium oportuna habitacula.

a liber 11.

* ORATIO SECUNDA.

QVOTQVOT tēpla in Conſtātini vrbe Iuſtina
nus, aut noua erexit, aut vetuſtate collapſa
reparauit, quotquot præterea alia ædificia hic iam
extruit, in priori b ſermone declaratum eſt: reſtat, vt
ad munimenta, quibus c extremas Romanorū re-
giones vallauit, procedamus. Hic ex ſermonis hu-
militate & defectu laboremus, neceſſe eſt. Non e-
nim pyramidas, eorum, qui in Ægypto regnarunt,
monumenta referemus, rem quidem famigeratam,
ſed plane inutilem, & in fauorem & adulationem
effictā, ſed arces & propugnacula recitabimus om-
nia, quib. hic rex regnum ſeruauit, & obſepſit, atq;
barbaris viam præcluſit, qua Romanis inſultarent
ac inſidiarentur. A d Medicis promontoriis narra-
tionē ordiri, non abſurdū fore mihi videtur. e quā-
doquidem Medi e Romanorum terra profecti ſunt,
Anaſtaſius olim rex in conſinio Perſicorum mon-
tium, pagum quondam ante ignobilem, cui no-
men f Doras, diligenter muro cinxit, vt aduerſus
hoſtes foret propugnaculū. Et g cum foederis tēpo-
re extructum eſſet, quod Theodoſius quondam rex
cum Perſis pepigerat, vt neutri ſcilicet in ſuo b lo-
co, alterorum promontoriis finitimo, nouū aliquid
propugnaculum moliretur; Perſæ pacis i conditio-
nibus adherentes, a negociis ſuis impediti ſunt. Et
quamuis Hunnico bello premerentur: Romani ta-
men illos imparatos animaduertentes, citius ala-
criuſque ædificium occuparunt & communierunt,
magno ſtudio illos præuenire cogitantes, priuſ-
quam in ipſos irruerent. Et k ſubinde ſecum mente
reputantes, nequid fortassis impedimenti interci-
deret,

b libro.
c limites.

d Medicis
firmius.

e Quum Me-
di Romano-
rum ſolo ex-
ceſſiſſent,
&c.

f Doras.

g Quia in
ſedere ex
preſſum fuiſ-
ſet.

h Solo, limi-
tibus altero-
rum finiti-
mo.

i cōditiones
præterites,
opus illud
impediabāt,
quāuis &c.

k Quinque
hoſtiles im-
preſſiones
ſemper ex-
ſpectarent,
ſtructuram
accuratē nō
abſoluebat.

deret, non exactè structurā crexerunt, festinantia diligentiam remorante. Nunquam enim festinato cum securo conuenire solet, & celeritatē diligentia non sequitur. Sic igitur tumultuario propugnaculū instaurant, non quasi ab hostibus propugnaculū non possit, sed in iustam altitudinem subuectum, non saxis commodis obuallarunt, non saxorum compagem, prout oportuit, adglutinauerūt, neque ^a ter- ^{a corruptas} re aggerem pro mensuræ modo adhibuerunt. Quo factum est, vt ne breui quidem tempore turres umbribus, niui, & solis feruori, propter fragilem ædificij structuram resistere valentes, disrumpi & colabi quàm plurimas contigerit. Hoc modo priora moenia in vrbe ^b Doras reparata sunt. Cum Iustianus animaduerneret, ^c Persas non dispicere, eā structuram contra ipsos a Romanis iactam esse, sed arbitrari, iccirco obcinctam, vt locupletiori habitatione exornaretur, inaccessum prorsus, locum istū & inexpugnabilem hostibus effecit. Etenim antiqua moenia saxis collectis impositis in angustum contraxit, solis fenestris relictis quæ illorum vestigia referrent. iecit quoque solidiora fundamenta, ne moles imposita degravaret, & iactura operi cōtingeretur. Deinde extra turres, quas ruinosas diximus, vt eueri minimè possent, (obseruantibus semper opportunitatem hostibus & peruestigantibus, sicubi partem propugnaculi muro non obseptam offenderent) ædificium aliud quadratum extruxit, & fossa iustæ latitudinis & profunditatis in longū prætensa, perinde ac vallo, ædificij terminos communiuit, & sic hostibus insidias ad murū præclusit. Aquarum quoque receptacula elaborauit, ^d hac, inter vallum & propugnaculum, ^e inde ^{d parsim.} ad solem occidentem prope templū Bartholomæo ^{e parsim.} Apostolo cōsecratum. Profluit fluuius ex suburbio, cui Cordes nomen est, dirimente urbē duob. signis,

quorum vtrilibet imminet scopulus admodum præceps & durus, deduxit autem fluiuum in urbem hoc pacto. Opifices aquæ ductum ex propugnaculo instruunt, & ferreis clauis obducto fistulæ ore, densis & crassissimis meatibus, his quidem reiectis, illis verò obliquis aquæ exceptæ viam in urbem parauerunt. Hac ratione fluiuis urbem ingressus, oppletis aquarum receptaculis, alia urbis parte elabatur, effecta facilitate ad obsidendam urbem. Illic enim propter aquarum copiam, hostilem exercitû consistere non foret difficile: quod ut minus fieret, excogitauit rex huic rei opportunû remedium. Deus id, quod regi impossibile factu videbatur, curans; facile peregit, & nulla data opera urbem seruaui, idque hoc modo. Erat ex iis, qui in exercitu æra merebant, quidam inter opifices & ædificiorû magistrôs longo tempore diuersatus, hic, siue per visum admonitus, siue casu in hoc pertractus, fossam seu puteum fieri iussit intra propugnaculum, indeque aquam potui commodam ex intimis terræ venis emanaturam prædixit. Puteum itaq; rotundû in altissimâ profunditatem effoderunt, quæ res urbi salutaris fuit. Imbrium enim magno impetu coorto, fluiuis, cuius meminimus, ante propugnaculum subferuescens, vehementer intumuit, & muro ad lapsus, hinc stagnat: inde reflexus atq; inuidans, pulsato iam muro & refractis portis, urbem occupans omnia peruagatur; deinde ingenti colluuiæ facta, in fossam delapsus disparuit. Et deinceps in urbe media copiosis aquarû receptaculis effectis, fluiuis per meatus apte fabricatos urbem elabatur, quemadmodum iam pridem relatam est. Postquam hostilis exercitus urbem obsessurus adgreditur, tû meatus ferreis clauis ac vectibus obstruunt, & fluiuum resilire ac cursum mutare coactû necessitate quadam manufacta, in fossam & puteû circûducunt.

Quare

Quare oppressi hostes propter aquarum raritatem
 & penuriam, obsidionem dissoluere coguntur.
 Hæc in vrbe Daras Iustinianus construxit. Quid
 autem fecerit, vt nihil deinceps huiuscemodi ipsa
 vrbs à fluuio pateretur, nunc de clarabo. Erat quidã
 ingeniosus artifex, patria Alexandrinus, Chryses
 nomine, qui Regi in cõstruendis ædificiis operam
 suam frequenter locauerat. hic tum aberat, cū vrbs
 à fluuio periclitaretur. Post vbi ea, quæ acciderant,
 audiuerat, dolore percitus, & in lectum secedens,
 per somnum huiusmodi visum vidit. Quidam inge-
 nenti statura, & planè eminentiori quàm vt homi-
 nis esse putetur, illum per somnū admonuit, & ar-
 tē quandam docuit, ad imperum fluuij compescen-
 dum factis idoneam. Mox ille diuinam rem suspi-
 catus, artem & insomnium regi nūciavit, adumbrata
 instructionē, quam per somnum acceperat. Multo
 iam ante rex audiuerat, vehementer dolens super
 iis, quæ contigerant, & ea Isidoro atq; Anthemio,
 quorū ante meminimus, ad se accersitis exposuit:
 & velut numine quodam afflatus, præter omnem
 opinionem per se ipse meditabatur & delineabat il-
 lud ipsum, quod somni effigies præ se ferebat, non
 dum Chryse literis visis. Nam regi adhuc animi sus-
 penso, quidã literas Chryse reddidit, insomnij spe-
 ciem definientes. Mox rex ad se vocatis artificibus,
 vt ad memoriã reuocarent, quæ ipsis de opere visa
 erant, iussit. Illi memoriter ex ordine referabant om-
 nia, quæcunq; rex sibi ipse indulgens demanda-
 uit fieri. Tum rex protulit litteras Chryse, & illos
 ingenti admiratione percipit, cogitantes deū esse, a *perculis.*
 qui regi patrocinaretur in illis peragendis, quæ rei
 publicæ forent comoda. Vicit itaq; regis ordinatio,
 cedente artificū prudentia & arte, & Chryses in vr-
 be Daras operi præficitur à Rege, vt omni cura per-
 ficiat, quæ ei præscripta sūt. Hoc igitur pacto, quæ ei

mandata sunt, perfecit. Inter vtrūque scopulum, qua medius defluit amnis, munimētum collocavit iustæ altitudinis & latitudinis, cuius extremitates vtrumque colliculum ita contringebant, vt fluuius nusquam essent peruiæ. Huiuscemodi structuram harum rerum periti phracten seu arida vocant. Ianuas in munimento disposuit, qua statim fluuius inundans deflueret, non impetu quodam, sed sensim effluxum breuem abundantis molis demitteret. Portas etiam, quas ante fluuius impeditus repente perfrigerat, vndique circundans, ingentibus faxis priorem illarum locum obstruxit, & in accliu loco secundum propugnaculi præcipitium portas ordinauit, qua fluuius cursus non patebat. Et isthæc quidem sic habent. Erat autem aquarum in vrbe magna penuria. non enim habebant fontium scaturigines, sed iuxta quos fluuius ferebatur alueo suo, hi egré aquam haurientes bibebāt; qui vero longius a defluxu amnis habitabant, illos è duobus alterum pati necesse erat, aut extrema oppressos experiri, aut siti euictos interire. Cæterum rex ingentem ductum fabricauit, per quem aqua iam vndiq; circum urbem deriuata, à penuria illic habitantes liberauit. Et duo templa extruxit, vnum, quam magnam ecclesiam vocant: alterum, Diuo Bartholomæo apostolo sacrum. Præterea gregariis militibus ampla hospitia instituit, ne illic habitantibus molesti essent & insultarent. Amidæ quoque vrbs muros & vallum, quæ ruinæ proxima videbantur, noua quadam structura comprehendit, & vrbi securitatem restituit. Quæcunque in *b* præsiidiis, in *c* promontoriis horū sitis, rex gesserit, iam dicā. Eunti ex Daras vrbe in Persarū terrā, regio quæ dā à sinistris est, *d* nullos prorsus equos, nulla plaustra vel currus habens, protensa in eam longitudinem, vt viro robusto duob. diebus sit permeabilis,

a *aragris*
x *rua.*
b *castellū.*
c *simbus ha*
rum vrbiū.
d *Qua nec*
equus, nec
curribus iri
potest.

meabilis, desinens in locum obliquum & præruptum, cui Rabbios nomen est. Habitat autem Rabbios in petris omnino præruptis & rigidis, intusque locum continet, quem Romanorum agrum vocant, à principio (vt arbitror) *a* grauiter ferentes incolæ, quod in meditullio regionum Persicarum locus situs ad Romanos pertineret, depressus & sumpinus, sed bonarum frugum admodum ferax: quod ex his facile quispiam coniciet, quoniam hunc locum vndique Persarum *b* montes cingunt. Apud Persas oppidulum facis illustre, cui nomen Sifauranon, quod olim Iustinianus euersum solo æquauit, vt magnam equitum turbam illinc captiuam abduceret, abest ab vrbe Daras itinere duorum dierum, à Rabbios vero, tribus maximè signis. Hi, qui agrum, cuius satis meminimus, colebant, quotannis exolebant Persis quinquaginta aureos, vt sua ipsorum quiete possiderent, & fructus illic enatos possent diuendere. Effecit Iustinianus rex, vt omnia ipsis agricolis nascerentur. Cinxit Rabbios muro ad perarum, quæ illic asurgunt, altitudinem; & reddidit locum hostibus inaccessum. Cum illic habitantes laborarent inopia aquarum, nullo existente fonte in scopulorum cacumine, duo reseruacula aquarum extraxit, & passim perforatis petris amplos pluuiarum aquarum thesauros excogitauit. Alias arces & præsidia omnia, quæ in monte posita, hinc ex Daras in Amidam eunti occurrunt, & quæcunque hic olim in deridulam quandam speciem *d* fuligata erant, reparauit, & in eam elegantiam quæ nunc apparet, ac tutum munimentum transposita in firmissimum Romanorum terræ propugnaculum constituit. Hic mons in coelum asurgens impæder, præceps adeo, vt conscendi nequeat. in subiecta planicie locus est commodæ admodum & mollis terræ, vt ilis aratro, vt ilis pecoribus, abunde her-

*a delectatis
inculis, agra-
d'vres.*

b limites.

*c arduitate,
miliaribus.*

*d septa &
munita e-
runt.*

bas & gramina fundens. Hic frequentes pagos ad radicem montis extractos homines habitant, necessarii quidem facultatibus felices, sed crebris incursionibus expositi. Quod ne amplius fieret, Iustinianus rex emendauit, erecta in vertice montis arce, quo preciosam maximè suppellectilem conueherent, & irruentibus hostibus, cursu & fuga seruentur. Regalem arcem vocant. Arces Amidæ vrbi vicinas, cæno & luto obcinctas & hostibus pervias vndique exactissimè instauravit. Omnia sigillatim & exquisitè describere facile non est. In summa vniuersa enarraui. Nam quæ prius insidiatoribus erant exposita, ea nunc inexpugnabilia fecit. Mesopotamiam Persarum generi, manifestè iniuriam reddidit. Non est silentio prætereundum id, quòd in arce Baros excogitavit. Arx in præcipitio alti montis posita est, intus omnino aquis carens, extra imprimis absurdū ac inutile esse videtur, ad radicem montis arcem muro circumdare, ne scilicet ea pars in decliui loco sita facilis captu foret. Excogitabat autem hæc, iubens ea quæ intra murum, perfodi, donec ad planiciem iam pertingeret. quòd vbi factum est, mox hinc tanquam ex fonte præter opinionem aqua ebulliens apparuit. quocirca arx iam in tuto posita, & aquarum beneficio non indigere videtur. Eodem modo, Theodosij vrbis, quæ ad Arboram fluium sita est, muro reparato, quæ diurnitas temporis labefactauerat, cum primis hic rex Persarum excursionses in Mesopotamiã prohibere diligenter curauit. Qualia in Constantina demonstrauerit, dignum esse arbitror, vt referatur. Erat prius Constantinæ murus, si altitudinem spectes, *a necessu* scala superabilis, si aliam structuram *sa* penetrabilis admodū, tanto interuallo turres distabant, vt siqui irruentes in mediū locū procurrissent, nõ poterant hi, qui in turribus stabāt, illos vllò modo propellere. Vrbi

olis.

re. Vrbi propugnaculum aderat, sed eiusmodi, qualis murus esse videbatur, infernè ^a duro lapide erectū parumper; superne, albo lapide, fragili prorsus & molli, vt iam leui impendio ab irruentibus hostib. occupari posset. Iustinianus rex passim ^b in duas turres aliam collocauit, vt sic omnes sibi ipsæ quam propinquissimæ urbē obcingerent; toti verò muro, & omnibus mœnib. tantam altitudinē imposuit, vt ab hostibus expugnari nequirēt. Atq; vrbis nedum fastigia communiuit, sed & abditos ascēsus in turres constituit, triplicia recta lapidum iniectu disposuit, testudines incuruauit, vnumquodque ipsorum Pyrgo castellum seu turritam arcē & esse & vocari fecit. Castella enim arces Latina voce appellant. Patiebatur etiā Constatina circa aquarum inopiā ea, quæ emendari non poterant. Extra urbē ad vnus ^c signi spaciū fontes sunt aquarum potui commodarum, deinde quoque salus satis magnus altissimis arboribus confusus. Intra tamen urbem, vbi iā non in plano, sed in accliuu vias esse cōtingit, olim aquarum erat penuria. Iustinianus autem rex aquarū riuis intra murū deductis, perperuis quoq; fontib. urbē exornauit, quæ e haud iniuria ipsorū ^d instaurator appellari poterit. Habebant Romani in extremis Mesopotamiæ finibus ^e arcem propē Euphratem fluuium, à Diocleriano rege priscis temporibus extructā. Nomen arci Circesion, hanc Iustinianus nunc regnans, temporis diurnitate collapsam, neglectam & incustoditā inueniens, in munitionem firmissimā cōstituit, urbemque fundauit magnitudine & elegantiā claram. Dioclerianus cū hanc arcem extrueret non totam in orbem muro circundedit, sed vsque ad Euphratē muri structuram extendit, cōstructa vtrilibet extrema turre, & relicto altero latere absque muro, arbitratus fluminis vndā illinc munitionis & propugnaculi loco

^a ex muris
truxerunt.

^b inter duas

^c miliarū.

^d dicitur
urbis conditor.

^e castellum.

fore. Procedente autem tempore, extremâ turrim ad Austrum versam, fluminis vnda continuè radès concussit totam, vt manifestum iam casum minare tur, nisi quis quâ celerrimè succurreret. Vñus est Iustinianus ad eam dignitatem à deo euectus, vt totum Romanorum imperiû repararet, qui iam non solû ruinosam turrim molari & duro lapide instaurauit, sed eam etiam arcis partem, quæ muro carebat, firmissimo muro circumdedit, duplici munimine urbem defendens, fluminis scilicet ad lapsu, & ambitu propugnaculi. Quæ ad Circesiu pertinet, hoc modo reformauit. ^a arces, quæ vrbi à Theodosio nomen sortitæ adiacent, partim muris carètes, partim luto, & deridicula compage, sepum more obcinctas, formidabiles nunc & omnino irruentibus hostibus inaccessas effecit. Erat hic quidam locus, in quem excurrere Sarraceni facile poterât, & per amplam ac densam siluam in monte sitam dispergi atque dilabi, & Romanos illic habitantes, crebris incurSIONIBUS intrepidè molestare. Cæterum Iustinianus, excogitato aduersus hostes obice, ingentem turrim extruens, hostiû incurfus prohibuit. Isthe à Iustiniano rege in Mesopotamia peracta sunt. Necessè est hoc loco Edessæ quoque meminisse. Erant Edessæ murus & vallû diuturnitate tēporis ruinosâ. quapropter ambo reparata, noua constituit, & multo solito munitiora. Quin & ^b Caron & Callinici vrbis muros & valla, æui intercurrentis longitudine collapsa subuertit, & inexpugnabilia effecit. Arcem præterea, quæ in Batni erat, neglecta & muris non obcincta, munitissimis mœnibus circumdedit, in eû, qui nunc apparet, ornatum traductâ. ^c In antiqua regione Comagene, quæ nûc Euphratesia est, Romani & Persæ prope se nō habitabant. locus enim sterilis & desertus vtrorûmq; fines lôgissimè determinat. Iccirco arces ædificabât vtrique suis terris

^a eodem modo & castella, quæ vrbi.

^b Carratû.

^c in regione quæ olim Comagena nunc.

terris finitimas, nulla data opera, ex crudis lateribus, quandoquidē nō habebāt cui hostes insidiarentur. Diocletianus rex hoc modo tres illic arces extruxit, inter quas vnam, cui Mambri nomen, longo tempore dirutam Iustinianus renouauit. Quinque a signis ab hac arce versus Romanorū sedes Zenobia olim vxor Odonathi Sarracenorū regis, urbem locauit priscis téporibus, à se (vt par erat) appellatā. Huius mœnia deinde longū tépus interfluēs riuosa constituit, adeo vt Persis facultas esset in medios Romanos deuagādi: Iustinianus effecit, vt mœnia instaurata, Romanis essent propugnaculum, & terriculamentū Persis. Multo enim munitiorē instituit, quā ante erat. scopuli quam propinquissimē cingūt mœnia, à quib. eos, qui urbē tuebātur, licuit hostib. à vertice proiicere. Quā rē diligenter repel lens & emédans, alterā quandam structurā mœnia excedentē, vbi scopuli maximē propinquabāt, erexit; Alam vocāt eiusmodi structurā, quod à muro scilicet suspensa videatur. Præterfluit Zenobiam ad orientē solem Euphrates fluuius, murum quam propinquissimē radens, qui imbribus coortis exundat, & affusus muro, statim non solum fundamēta, sed fastigia quoque obruit, & saxorū compaginatio nes confundit, relicta fragili & incerta saxorum cōpositione. sed ingēs admodū saxum molaris generis, muro æquali lōgitudine adstruxit, sicq; murū ab omni nocumento liberū ac tutū Iustinianus reliquit, etiā si in magnam altitudinē fluuius exastuet. Non solum urbem securam & tutam hic rex reddidit, sed etiā templa in vrbe fundauit, & greciorū militū habitationes, præterea balnea, & publicos porticus. Vltra Zenobiā Surum est oppidulū in ripa Euphratis fluuij sicū, muro cinctū tā despicabili, vt olim Cosroæ irruēti, ne horæ quidem di midio resistere potuerit, sed recto itinere à Persis

occupatum. Hoc oppidulum totum perinde atque Callinicū instaurauit, muróque & vallo obfirmans effecit, vt amplius irruentib. hostibus nō cedat. Est præterea tēplum Sergio dicatum: apud Euphratesiam illustri diuo, quem præsci homines colentes, Sergiopolim locū appellarunt, circundantes *a* breuissimo muro, vt illic habitātes Sarracenos propellere possent, & ab incurſu locū tueri. *b* Aduersum muros pugnare suapte natura Sarraceni impotētes sunt & inepti. Murus quamlibet paruus & fragilis, illorum impetum sistit. Tādem hoc templum donariorū accessione opulentū & nobile omnino factum est, quam rem Iustinianus secum reputans, curauit vt nobilissimo muro cingeretur: extruxitq; aquarum receptacula, præterea domus, porticus, & alia ædificia loco imposuit, insuper & militū præſidia. Simili cura oppidula & omnes arces in vltimis Euphratesiæ *c* collibus sitas reparauit. Ad hæc animaduertens *d* sacram urbem insidiari volentib. expositam, prouida mēte liberauit, *e* occulto ambitu ipsam defendens, & in angustiorem securitatē murum coarctans. Erāt & alia in Euphratesia loca, nomine quidem vrbes referentia, muris verò circumdata sepum more, quæ Iustinianus veris muris cingens, & alio apparatu firmans, vrbes instituit, quæ & iuste appellentur, & præstantiores sint, quam vt hostiū insidiis pateant. Sed & vrbes, quas Costroes occupauerat (hic enim barbarus, oportunitate accepta, propter Romanorum exercitum in g Hesperia relictum, clam irruit in Romanorum terram) ita securas constituit & politas, vt nūc multo feliciores esse videantur, quam prius; & amplius non formident barbarorum, qui mala minantur, incurſus. In primis Antiochiam, quæ nunc Theopolis dicitur, exornauit & muniuit multo præclaris, quam prius ornari contigit. Orontem fluum, qui
vrbem

a pertemui.

b nani ad
muros oppu
gnandos.

c ltimibus.
d Hierapoli-
tim, nomen
propriū est.
e muti arm
bita sublato.

f effectis vt
sire appel-
lentur opi-
da. & vali-
diora sint.
g occidente.

urbem alluit, per circuitus & ambages decerrans, transuersum compulit muro propinquare. Quo ductu cursum suum quā propinquissimē vrbi circumflexit, & eatenus partē vrbis, quæ munita ^a per indispositionem non erat, erexit, & ex Oronte turriorem reddidit. Intra muros locus erat, totus ferme desertus, ^b & feculentus, & graueoleus. Petræ excelsæ & specus inuij locum occupabant, nullam semitam facientes illac. ^c Arbitratus igitur petram illam, tamen plurimū oblectamēti præstaret in vicino muro posita, perniciosam esse, nempe per quā vrbs non obscure capi posset, locum illū intramurum olim præcipitem & cliuosum planum effecit, & illac itinera disposuit, qua non solū pedites irēt, sed & equites proficiscerentur, ducerētūque cursus & plaustra. Balnea quoque, & aquarum reserua cula in hisce mōtibus extruxit. Intra muros apud quamlibet turrim puteum effodit, vrbi, quæ prius aquis egebat, pluuiis vndis succurrens. Hæc circa muros Antiochiæ à Iustiniano rege peracta sunt. Vniuersam urbem ab hostibus exultam ipse reparauit, purgatis carbonibus & cineribus, liberū aera reddidit. Pavimenta vrbs ybique grauib. saxis instrauit, distinxit urbē porticib. & foris, biuia angiportis discriminauit, cōstituitis fontibus, & aquarū fluxibus, & ductibus. Et quibus vrbes exornantur, theatris, balneis, & aliis ædificiis decorauit, quibus vrbs felicitas illustrari consuevit, & vt facile & citra laborē incolæ suas ipforū domos extruant, præstitit. Hoc modo Antiochiā nunc illustriorem esse, quā prius, contigit. Hic etiam dei genitrici ingēs templum dedicauit, cuius splendorem & magnificentiam oratione æquare impossibile est. Præterea Michaeli archangelo magnam admodum ædem consecrauit. Prouidit & pauperibus ægrotis, diligenter & domo, & iis, quæ ad curā & infirmitatū

a propter immoderatam magnitudinē non erat, securiorem fecit.

b & accessu difficilis rupes & valles iniua.

c corripit ista interpres.

mutationem pertinent, ordinatis; seorsum viris & seorsum mulieribus. Nihilominus prouidit & peregrinis ex oportunitate factis hic inquilinis. Chalcidos etiam vrbis murum vetustate collapsum, vñ cum vallo reparauit, & multo cōstituit munitiorē. Erat in Syria oppidulum vehementer neglectum, Cyros nomine, a Iudæis olim extractum. Nā Iudæi ex Palestina a Medorum exercitu in Assyriam captiui abducti, & longo post tempore, a Cyro Rege dimissi, vt qualemcunque gratiam benefactori referrent, locum illum Cyrum appellarunt. Iustinianus rex *a* prouidētiā reipublicæ administrandæ perscrutans, & in primis diuos colens Cosmam & Damianum, quorū corpora prope vsque ad mea tempora requiescunt, Cyrum vrbem felicem reddidit, muri securitate, *b* custodiarum multitudine, & magnitudine publicorū ædificiorū. Hac ratione Syriam Iustinianus tutā seruauit. In Phœnicia Libano propinqua, oppidum, cui Palmyra nomē, vetustate fermē desertum, munimentis firmauit, & aquarum copia, coercito Sarracenorum incurfu.

a partim reipublicæ commotis prospiciens, partim diuos. b præsidiariorum.

aliber III.

ORATIO TERTIA.

ORIENTALEM plagam Iustinianus hoc pacto firmauit. Nunc mihi eundū est ad Armenios, qui ab vrbe Amida, ad alteram vsque Theodosiopolim loca habitant Persis finitima. Armeniis *d* præerat rex eiusdem gentis. Postquam verò Alexander Macedo Persarum regem euicit, Persæ in seruitutem redacti, quietē debebant: Parthi autem Macedonibus resistentes, & bello superiores, expulerunt eos, & omnia vsque ad Tigridis fluium occuparunt. Quo factum est, vt Persarum res deinceps quingentos annos Parthis subiectæ sint, donec Romanis Alexander Mameas imperaret.

d olim præerat.

rarct. tunc enim quidam Parthorum rex fratrem suum Arfacem nomine Armeniis regem præfecit. Perdurauit itaq; pax per hanc cognationem quingentis annis. Residebat autem Armeniorum rex in magna Armenia, Romanorum imperatori ex antiquo subiectus. Posteriori sæculo, cuidã Armeniorũ Regi Arfaci, duo fuerunt filij, Tigranes & Arfaces. Hic morti vicinus, cõdito testamento, ambos filios regni successores instituit, non definita vtrilibet æquali potẽtia, sed Tigrani relicta quadruplici parte. Et sic administrato regno pater è viuus excessit. Arfaces filius grauius ferens, se fraudatum esse, rẽ ad Romanorũ imperatorem detulit. Theodosius Arcadij filius adhuc iuuenis, Romanos tũ ingenuẽ rexit. Tigranes timens, ne data pœna regno pelleretur, tradito Persis imperio, sibi ipse manum intulit. Quocirca subortum est dissidium inter Romanos & Persas propter Armeniorum regionem. tandem inter eos conuenit, vt Tigrani partem, Persæ; Arfacis, Romani haberent. Deinde vtrilibet fœdere pacto, Romanorũ rex Armeniis semper regẽ & dominum præfecit. Sed quoniam huiuscemodi regnum hostiles incursus propulsare non potuit, carẽs militari exercitu, Iustinianus rex animaduertens Armeniam identidem sine ordine ferri & gubernari, regni nomen extinxit, præside instituto, & militaris exercitus descripta multitudine. Hęc in magna Armenia sic administrauit. In Armenia, quę b Sophãnice dicitur, vrbs est Martyropolis nomine, ad Nymphiuũ fluuium Romanorum & Persarũ fines determinantẽ sita, c è cuius fluuij regione locus habitatur Arpane dictus, olim Persis obtẽperans. Denique Cabades Persarũ rex Anastasio regnante, ingressus est Romanorũ terram, & tanquã itineris d compendiũ aliquod excogitans, relictam vrbem cœpit, non quassatis muris, non facta obli-

a admodum
adhuc iuuenis
Romanis
imperabat
Tigranes
amissionem
regni timens,
Persis se dedidit, regno tradito.

b Sophosena,
& Sophena.
c cuius ad
vtramque
ripam habitatur
Arpane regio.
d heic ab
interprete
multa corrupta.

dione, sed hoc solum ostenso, quod iam illuc accessisset. Incolæ vrbis pendentes, sese non posse neque ad breue quidem temporis momentū exercitui obfistere, Cabadi occurrerūt, se suāq; & Martyropolim ipsi tradentes, tributāq; publica duorū annorū in manibus habentes. Quibus oblectatus, urbem & totā regionem, perinde ac ad Persarum regnū *a* accedentem vsurpauit, & homines indemnes dimisit. deinde promotō exercitu, & Amida [ab] obsidione capta, ad Persarū fines rediit. Huius Martyropoleos murus, in latitudine quatuor, in altitudine viginti pedes habuit, adeo vt hostes murū facile permearent, & omnino saltu transmitterent.

a pertinent-
simo.

b non contē-
mendum.

c milliaria.

d magistra-
lis.

Quapropter Iustinianus rex extra murū, aliud extruxit propugnaculum, & vallum *b* multa ratione dignum, aliāq; omnia, quibus iam vrbis munimentū seruari possit. Martyropoli ad solem occidentem locus adiacet Phison appellatus. supra hunc locum ad duo maxime *c* signa, prærupti montes sunt, nusquam peruij, qui inter se congregientes, duo flumina non longe distantia effundunt, quæ Cleisuras appellare consueuerūt. In his angustiis locis Iustinianus munitiones spectatu dignas iecit, & constituta militū custodia inexpugnabili, locū illum barbaris omnino præclusit. In Citharisi loco, arcē non habenti, eximiam quandam arcem, & perpolitam, & scitē inexpugnabilem, in loco edito seu colle construxit, vt qui habitant illic, partim Romanis, partim Persis subditi, nullo amplius inter se pauore concutiantur, nullam insidiarum inter se suspiciōnē habeant, sed nuptias inter se contrahant, nundinas rerū commodarum agant, & quæ ad agriculturam pertinent, exerçant. Alium locum, cui Artaleson nomen, firmissimo muro obcinctum, arcem cum primis insuperabilem effecit, collocato inibi delectu militum, quib. iam vt *d* princeps præesset, quæ

quem Romani Latina voce ducem vocant, ordinavit. Hæc quidem a rege hic peracta sunt. Quæ cunque verò in alia Armenia elaboravit, nunc dicam. Sacala hic vrbs stabat modicæ olim spei. Non enim longe aberat ab hostiũ terra, & in humili loco sita, sub multis collibus circũ ipsam affurgentibus latebat. ad huiusmodi loci naturã accedebant infirmæ inprimis, & dubiæ munitiones, tũ à principio male intructa, tum etiam longo iam tempore collapsæ. Rex ipse vniuerso loco subruto, nouũ hic murum exædificauit, tanta quidem altitudine, vt vicinos colles supergredi videretur, ea verò latitudine, quæ firmæ & securæ stationi sufficeret. Propugnaculo etiam ^a multa ratione digno, in circulum disposito hostes perterruit, & arcem valde munitam non longe ^b in loco qui Oroenon dicitur, extruxit. Erat etiam in hac terra arx quædam in vertice percipitis montis posita, quam olim Pompeius dux Romani exercitus, bello hanc terram superas, captã, & paulo post munitam, Coloniam nominauit. Hanc arcem verustate fatiscentem Iustinianus rex omnipotestate restituit. Quin & Sebastię & Nicopoleos Armeniæ oppidorum muros, quoniam longitudine temporis corrupti ruinam minabantur, instauratos, nouos effecit. Extruxit quòque hic templorum & monasteriorum ædificia. In vrbe Theodosij templum dei genitrici fundauit. In Nicopoli quadraginta quinque diuis monasterium. In Byzanis Georgio martyri templum dedicauit. Prope vrbe Theodosij, monasterium, quod quadraginta Martyrum cognominatur, renouauit. Erat ^c quidam locus apud Armenios, non procul ab Euphrate, in quo Romanorum militum ^d cohors residebat, ^e locus Melitene, cohors legio appellabatur. Hic superioribus annis in loco supino & decliui propugnaculum quadrangulum Romani extruxerant, quod

*a magni mo-
menti.*

*b in regio-
ne, quæ Osra-
enorum.*

*c quadam
regio.
d iurma.
e regio.*

a *metropo-
liti legere
debit, non
μικροπόλις.*

b *Magistra
τιμω.*

c *perfect.*

deinde Traiano imperatori visum est, vt in vrbs munimentū verteretur, & ^a parua vrbs ingenti cōstitueretur. Procurrente itaque tempore factū est, vt Melitenorum vrbs cresceret, fieretq; populosa, adeo vt intra propugnaculū habitaciones non sufficerent, nam angustus locus erat. collocarunt ergo in vrbs area & campo, templa ^b principū hospitia, forum, tabernas mercatorias, publicas vias, porticus, balnea, theatra, & si quid aliud est, quod ad ornatum magnæ vrbs facit. Quocirca hoc modo Melitenam muro non obcingi contigit Anastasius rex vniuersam muro circumdare cœpit, sed morte preuentus, voluntatem implere nō potuit. Iustinianus ^c vero rex vndique muro urbem obcingens, cegit, vt Melitena sit Armeniis magnum & munimentū & ornamentum. Hæc igitur in Armenia, quæ ad dextram Euphratæ fluij est, peregit. Quæcunque autem ab ipso in Armenia magna gesta sunt, dicā. Theodosiopoleos olim murus facilis erat captu & expugnatu, quippe quem non defendebat, neque vallum, neq; fossa, & cui imminebat locus quidam ad urbem propinquisimè deducens. Idcirco Iustinianus ex aduerso isthæc machinatus est. Primum quam profundissimam fossam in circuitu effossam, specub. præruptorum montium similimam cōstruxit; deinde loco, qui vrbi imminebat, defecto, naturam illius in cavernas & hiatus, qui transiri & penetrari nequeunt, transmutauit; fecitque murū auctiorem, vt iam insigniter altus & prorsus inexpugnabilis esset, si quis irrueret. In Byzana nihil constructū est à Rege propter hanc causam. locus enim planus est, cāpos habens equitibus peruios, & multos lacus corruptos aquæ stagnantis. Quo fit, vt hostibus sit facilis expugnatu, & pestilentissimus habitatoribus. quo perspecto, alibi urbē erexit, dignissimam plane quæ ipsius Regis nomen referret, in loco

in loco scilicet, qui a Tzoumina vocatur, quæ igitur a Tzouminat
 in Armenia gesta sunt, sic habent. Vt hic autem Tzanorum gentes iam describam, mihi non videtur esse alienum à ratione. sunt enim Armeniis finitimæ. Tzani suis legibus sine rege ex antiquo degunt, beluam vitam agentes. Deos quidem lucos, volucres & alia animalia arbitrantur, & colunt. In altissimis montibus, & opacis totam ætatem consumunt, terram nequaquam colentes, sed identidem furtis & latrociniiis viuentes, negligentes terram exercere. Vbi montibus præruptis non cinguntur, locus est collibus & tumulis abundans: vbi tumuli, ibi quæ terræ imminent, talia non sunt, vt fruges afferant, si colantur. Valde enim aspera sunt & supra modum dura, nullarum penitus frugum feracia. Quamobrem fieri non potest, vt hic vel terram ares, vel campum segetum demetas, vel pratium inuenias. Floret autem arboribus Tzanica, sed in frugiferis, & omnino sterilibus. Quoniam vt plurimum nulla est hic temporum reciprocatio & vicissitudo, vt nunc scilicet frigidis & humidis horis occupetur terra, nunc vero iuuetur calore solis; sed perpetua hieme oppressa est, & assiduis niuibus irrigatur. Propter hæc ex antiquo suis legibus viuunt Tzani, Iustiniano vero imperante, à Romanis pugna victi, & iam amplius certamini non fidentes, statim sese omnes dederunt, magis eligentes quietam seruitutem, quam libertatem periculosam; & mutata religionis opinione, omnes Christiani facti sunt; & vitam humaniorem amplexati, dimissis latrociniiis, Romanos in suos hostes progredientes semper comitari sunt. Iustinianus ipsis ecclesiam construxit in loco, qui Camalinichon dicitur, effecitque, vt sacra obirent, accederent ad mysteria, sacrificiis deum placarent, & aliis quoque rebus sacrificarentur, intelligentes tandem, se homines esse. stru-

ctis etiam arcibus, passim per regionem Romano-
rum militum præsidia hic collocavit, atque Tzanos
commercium cum cæteris hominibus habere in-
stituit. Eunt hinc ad solem orientem, præceps val-
lis occurrit, procurrens vsque ad terrâ boreâ ven-
to subiectam. Hic in infima parte vallis, caulæ sunt,
quibus Tzanorum boues stabulantur, ad colendam
terram educati. Inertes autem laborum sunt omni-
no Tzani, & rusticorum operum ignari, perpetuo
lac mulgentes, & victitantes carnibus. Ultra mon-
tis radicem loca quidem sunt, non tamen vacua, in
plana terra; deinde a sinistris ad Boream locus qui-
dam est, quem vocant incolæ Longini fossatum,
quoniam præcis temporibus Longinus Romani ex-
ercitus dux, patria & genere Isaurus, ducto ad-
uersus Tzanos exercitu, illic castra fixerit. Hoc lo-
co arcem Iustinianus rex extruxit, cui nomē Bur-
gusnoce, diei itinere à Sisilison distans. Sisilison
quoq; arx est ab ipso rege ædificata firmissimè. Hæc
igitur à Iustiniano rege apud Tzanos peracta sunt.
In Amoria multa tēpla longo tēpore diruta reno-
uauit. Post Trapezontinorū terminos locus est, Ri-
fæum appellatus, quem ipse instauratum in muni-
mentum seplis præstantius, quàm vel verbo expli-
cari, vel aurib. percipi possit. Apud Lazos Christia-
norū ecclesiam vetustā & structura putidā & emar-
cidam reparauit. Sebastopolim, quæ olim arx erat,
muro & aliis munimētis facilis captu, publicis viis
& aliis ædificiis adornatam, in urbem inter præstā-
tissimas etiam, elegantia & magnitudine imprimis
famigeratam rededit. Bosphori etiam, ac Cherfonis,
vrbiū in illo litore marimarum, post ætagnum
scilicet Mæotidem, post Tauros & Tauroscythas,
in vltimis Romani imperij finibus habitantes, mu-
ros penitus collapsos inueniens, in magnam quan-
dam elegantia & securitatis admirationem resti-
tuit.

apud eadem.

tuit. Hæc igitur sic habent. Urbem etiam quandam Thracæ habitant mari finitimam in litore Euxini ponti, Anchiolum nomine, ubi non procul ab vrbe, aquæ natura calidæ scaturiunt, incolis imparata balnea præstantes. Hunc locum, olim muro non munitum neglexerant præsci reges, quamuis vicina loca barbara gens habitaret, frequentabant locum ipsum ægroti, cum periculo alleuam inquireres. Iustinianus igitur nunc muro vallauit, efficitque, vt citra periculum infirmis remedium contingat. Hæc igitur munimenta à Iustiniano rege constructa sunt, in oriente, in Armenia, in Tzanica regione, & circa pontum Euxinum. Nunc hinc nobis eundem est ad ædificia, quæ in Europa extruxit.

4 ORATIO QUARTA.

a Liber
III.

SI is pelagus fulcer, qui ad gubernandam nauisculam instructus non est, perniciosam rem esse puto, magnorum discriminum impense plenam. idem dixerò, si quis Iustiniani Regis ædificia, sordidissima oratione emetiri velit. Animi enim magnitudine hic rex alia (b vt ita dicam) omnia, & quæ b *prope dix-
xerim.* ad ædificia non minus, multo præstatiora perfecit, quam vt oratione explicari queant. In Europa, curans ministerium applicare necessitatis postulatiõni, opera absoluit, quæ narratu facilia non sunt, aut etiam prompta ad conscribendum. Vrgebat enim necessitas in confinio Istri fluminis, & deinceps propter adhabitantes huic loco barbaros. Nã vicina est gens Hunnorum, Gothorum, Taurorũ, Scytharum, c Scelabenorum, & eorum qui cum Sauro- c *Scelauino-
yuno.* matis in plaustris degentibus bella gerunt, & si quod aliud beluinum genus hominum est, hic morari & sedes figere consuetum. His iam incessanter bella mouentib, occurrere cogitanti Iustiniano

regi necessarium erat, innumera propugnacula iacere, militum inenarrabiles custodias constitue-
re, & alia, quæcunque hostibus forent impedimen-
to ad promouenda dominia. Cæterum quod de hi-
storia restat, prosequemur. Operis enim inchoati,
quocunq; modo ad finem peruenire magis con-
ueniet, quam relicto imperfecto retrorsum ire.
Constituentes itaque huius regis ædificia, quæ in
Europa construxit enumerare: pauca quædam hu-
ius regionis præfari dignum duximus. E mari,
quod Adriaticum dicitur, influxus quidam ab alio
mari decurrens, Epirum ingreditur, ferme terram
diuidens, Ionium sinum efficit, in dextra Epirotas
& illius regionis gentes, in sinistra Calabros ha-
bens. supra quos e regione maris defluit Ister flu-
uius. Hic multa ædificia relatu dignissima Iustinia-
nus rex construxit. Totam enim Europam obual-
lans, barbaris, qui Istri fluij acolæ iam erant, inac-
cessam reddidit. Sed à patria regis mihi ordiundum
esse arbitror. Hanc enim solam decet extolli, diuil-
gari, venerari, quæ talem regem enutrit, talem
Romanis præstitit; cuius opera verbis enarrare,
& litteris commendare impossibile est. Apud Dar-
danos Europæ, qui iam post Epidamniorum tér-
minos habitant, locus est Tautesium nomine. Hinc
Iustinianus rex orbis reparator oriundus erat.
Hunc locum muro circumdans quadrangula figu-
ra, singulis angulis turrim imposuit, effecitque, vt
& esset, & vocaretur *Quadriturrita*. Iuxta hunc
locum urbem nobilissimam condidit, quam Iusti-
niamam Latina voce appellauit, atque hoc modo
nutritionis officium altrici patriæ rependit. Fa-
bricauit etiam canales aquarum, vt urbs aquis abun-
daret, & multa alia narratu digna. Non est facile e-
numerare deo consecrata templa, verbis compre-
hendere a principū habitacula, ingentes porticus,
nitida

a magistra-
tibus.

nitida fora, fontes, vias, balnea, loca ubi res venum
 exponuntur. Magna plane vrbs est, & totius regio-
 nis metropolis Illyricorum, archiepiscopum forti-
 ta; aliis vrbibus ipsi, tanquam magnitudine præstā-
 ti, cedentibus. Quo fit, vt etiam honorem regre-
 pendat. Vt enim ipsa vrbs rege ^a honoratur, tan-
 quam alumno, ita e diuerso rex ^b locum illum in
 vrbem euehere curauit. Et tantum de hac re di-
 xisse sat erit, nam omnia diligenti subtilitate perfe-
 qui impossibile est. Nam si ad regis præstantiam
 vrbs quoque accesserit, necesse est omnem oratio-
 nem deficere, & ipsam re inferiorem fieri. Erat o-
 lim apud Dardanos vrbs, Vlpiana nomine. huius
 murum deiectum (erat enim totus inutilis) in præ-
 sentem nitorem permutauit, appellauitque vrbem
 Iustinianam secundam. Prope quam & aliam quan-
 dam vrbem, quæ prius non erat, condidit; & Iu-
 stinopolim vocauit, auunculo cognominem. Sar-
 dicæ quoque & Naïsupoleos, præterea Garmæ &
 Pantalæ muros, qui vetustate dirupti erant, in
 securitatem reparauit, & hostibus inexpugnabiles
 effecit, & inter has oppidula à fundamentis resti-
 tuit, firmissimum etiam propugnaculum horum, &
 totius Europæ, Istrum fluuium facturus, ^c validis
 densisq; munimentis fluminis ripas cingit, passim
 per ripas dispositis militum præsiidiis, ne barbari a-
 gris custode carentibus semper insidiarentur, ne
 homines cuiusuis ætatis captiuos abducerent, &
 vniuersam suppellectilem atque pecuniam præda-
 rentur. Erat hic quædam antiqua vrbs abundans a-
 quis, nomen à natura loci adepta. Euroea enim ab
 origine dicebatur. Ab hac non procul ^d mare dis-
 fusa. Huc ^e cum Cris-
 sæus sinus, in Isthmus.
 & sic dein-
 cep.

a ab omni
quo.

b Alieu sen
sus in Grae-
cia.

c horrea.

mos, nunc Corinthus, nunc denique alia Græciæ loca, huius regis providentiam liquido testantur, quapropter nemo contenderit, a per omnem ætatem fuisse quempiam ex omnibus hominibus Iustiniano rege magis providum, & accuratiorem, cui difficile non fuit, mare montibus allisum, circumfusum, vnda effluens, & arena fluidum, lactis fundamentis frenare & firmare; atque iis, quæ vel maxime inter se dissident, applicare & connectere, vt artificio hominum conveniant, & cedant cogen-
tibus. Hic etiam rex saltus & lucos copulavit, adaptavitque montibus mare. b Atque vniuersam Græciam munimentis obseptam reliquit, sedata subditorum diligentia. Arces etiam multas intra muros extruxit, consulens humanæ fortunæ, cui nihil satis firmum & constans, nihil inexpugnabile est; vt si muros quocunque modo aut tempore capi contingeret, in arcibus præsidia seruantur. Vbi que res frumentarias, & aquarum reservacula in tuto disposuit, ordinavitque milites custodes. Sic per Græciam Iustinianus arcès & propugnacula firmavit. In Heraclea hæc facta sunt. Ex Illyricis in Græciam eunti occurrunt duo montes plurimum distantes, sed tandem inter se quàm propinquissimè convenientes, angustum reddentes interitum locum. fons per medium fertur, æstivis horis aquam placidam, & potui non incommodam effundens ex montibus istac assurgentibus, in breuem deinde rivum contractus. sed postquam pluit, torrentem exundans altum vehementer, & satis immanem, ex scopulis & saltibus ingentem fluxum congregat. Ex utraque parte angusti loci duo erant olim munimenta. hinc Heraclea vrbs, cuius sufficienter meminimus, inde Myropolim non parua intercapedine distans. Ambo munimenta ruinæ proxima Iustinianus rex reparavit, & validissimo muro angustū locum

locum circumdans, barbaris transitum præclusit. Omnes Græciæ vrbes, quæ Thermopylis includuntur, vt in tuto essent, effecit, renouatis omnibus muris. Considerant enim multo antè in Corintho, ex vehemèti terræ motu, Athenis, Plataeis, & in Beotia terminis, vetustate corrupti. Nihil autem expugnabile, nihil incustoditum reliquit. Postquam ipse Iustinianus saluti subditorum inuigilans animaduertit, barbaros mali aliquid esse machinatos, Græciam passim muris & mœnibus vallauit, vt iâ necessarium foret hostibus, singulas vrbes separatim obsidere. Atque hæc effecit, quoniam expectatio minimum producta, miseriam non patitur, & semper prorogata auxilium non perit, sed instantem fortunam propter tarditatem & dilationem abiicit. In Peloponésio etiam, vbi rescuissert omnes vrbes muris carere, ne multum temporis attereretur in singulis curandis restituendisque, vniuersum mare securum reddidit, erectis arcibus, & constitutis præidiis. Atque hæc sic processerunt. Vrbs quædam erat Thessaliæ Diocletianopolis nomine, a barbaris *a* occupata, & longo tempore ab habitatoribus deserta, vicinum habens stagnum, & insulam in medio stagni aquis circumfusam. Quapropter hic rex vrbs *b* explorato loco, quoniam facile penetrari poterat, firmissimam vrbem in insula ædificauit, dimisso (vt par erat) priori nomine. In Echinao, Thebis, Pharsalo, & aliis vrbeb; maritimis omnibus propugnacula renouata aptè confirmauit. Sed quoniam in Thessaliam peruenimus, sermo in Pelium montem & Peneum fluuium pergat. Ex Pelio monte Peneus placido lapsu defertur, mox suo allapsu vrbem Larissam decorans. Nana Phthia hic amplius non est, defluit autem hic fluuius admodum leniter in mare, finitimam regionem feracem reddens omnigenorum fructuum

& potabilibus aquis abundantem. Quos planè fructus qui illic habitant, vendere non possunt, formidantes subinde barbarorum incurfus & molestias. Nusquam enim hæc loca munimentum habet, quo sese incolæ conferentes seruentur, sed Larissam & Sarcam, collapsis iam mœnibus, muris fermè spoliatas esse contigit. Rex igitur Iustinianus ambas vrbes muris obcingens, regionem illam in legitima & natua felicitate conseruauit. Inde non procul montes assurgunt prærupti, altissimis arboribus abundantes, & Tauris peruij. In hac terra Lapitharû aduersus Centauros flagrauit pugna, quemadmodum fabulæ nobis asseuerant, temerè persuadetes, fuisse scilicet priscis temporibus genus hominum extraneum, & ex animalium natura quadam perpetram mixtum. Reliquerunt fabulæ testimonium vetusta tempora in appellatione. Nam structæ in môtibus arcis locus Centauropolis in hanc vsque ætatem vocatur, cuius murum dirutum Iustinianus rex instaurauit & obfirmauit. Multas præterea arces in Thessalia renouauit, quarum nomina non multò post à me perscribentur. Sed nunc ad Euboia insulam eundem est, quoniã Athenis & Marathonî propinquissima est. ^a Euboia in mari obiecta est Græciæ, videtur autem olim abrupta esse. Quandoquidem prius vna erat terra, quæ post freto est diuisa, maris vndoso fluxu hic circa Chalcidem vrbe, continentem perumpente, & quod à terra defectum est, in insulam redigente, fretum Euripus dicitur. Euboia igitur huiusmodi existens insula, vnâ etiam trabe sinui maris superposita, terræ & cõtinenti iungitur, quâ incolæ, quoties libitum sit, imponentes, ^b Epirotæ videntur esse, pedibus in oppositâ terram progredientes, quâ rursus deponentes, nauibus traiciunt, insulani iam facti. Itaque vnus ligni & trabis impostu & depositione seu ablatio-

ne,

^a Eubaa.

^b terra con-
tinentis ha-
bitatores.

ne, pedites sunt aut nauæ. Hanc Euboiam Iustinianus rex penitus inexpugnabilem & inuictâ reddidit. Non procul à Thessalonica fluuius decurrit Rechius nomine, qui bonam planè terram & frugiferam circumiens, in vicinû mare exonerat, & leni defluxu placidam & portabilem aquam effundit. Hic plana terra, ^a multa profert odora menta, & ^{a frequentes agrorum cultura pascua.} paludè pabulosam; hac quidè parte felix, sed barbarorû incurfu misera. est enim facilis accessu. quocirca Iustinianus rex in litore maris, quâ Rechius exonerat, validissimam arcem extruxit, quam Artemisiû appellauit. Et hæc quidem hætenus. Quo autem modo ripas Istri fluminis si mauerit, nunc exponâ. Romani olim imperatores, vt barbaris vltra fluuiû habitantibus transitum præcluderent, vniuersam ripam huius fluminis propugnaculis vallarunt, propugnaculis inquam non ea quidem ratione extructis, vt ab irruentibus expugnari nequirent, & forent inaccessa; sed vt ripa fluminis virorum custodia non vacaret, quod tum satis erat ad deterrendos barbaros, vt cauerent ab incurfu in Romanos. Posteriori sæculo Attila cum ingenti exercitu ^{Attila rex Hunnorum.} ingressus; nullo fermè labore propugnacula euertit, quæ deinde euerfa Iustinianus rex reparauit, non quidem qualia prius erant; sed validissima, hic præsertim vbique restituit, amittente iam securitatem Romanorum imperio. Quæ quomodo facta sint, exponam. Oritur in Celtarum, qui nunc Galli vocantur, confinio Ister fluuius; circumfluit autem ^{Ortus Istri fluminis.} multas regiones vt plurimum desertas, alicubi barbaros accolas habès, beluinis moribus, & nulla societate aliis hominibus deuinctos. Postubi Daciâ attigerit, hic iâ determinare videtur barbaros, sinistra partè occupantes, à Romanorû terra ad dextrâ sita. Urbem igitur in hac parte litoris Iustinianus ædificauit firmissimo muro cinctâ, ^{b maximi sane muniti.} b spectatu plane

dignam eam reddidit. Aliam item nouam arcem
 erexit, impense munitam, ab hac vrbe octo maxi-
aniliaribus me a signis distantem. Ante quam vrbs antiqua erat
b exhibuit. Viminacium quam rex reparatam penitus nouam
 esse ostendit. In oppposito ligno, alias multas arces
 ab vltimis fundamentis ædificauit, & deinceps oppi-
 didulum antiquo nomine Zanes, a quo non longe
 abest arx, cui Pontes nomen. Hic fluuius effluens,
 & modicum litoris spacium euagatus, mox in suum
 alueum reuertitur. facit id non suapte natura, sed
 hominum industria coactus, & propter quod iam lo-
 cus ille Pontus appellatur. Cur autem huc dedu-
 centes coactum Istrum, Danubium vocent, dicam.
 Romanorū imperator Traianus ferox & strenuus,
 quasi indignè ferens regnum sibi cessisse finitum, &
 Istro fluuiio terminari atque concludi, fluminis ri-
 pas ponte diligenter iunxit, vt iam penetrare pos-
 set, & amplius ipsi impedimento non foret, in bar-
 baros vltra flumen habitantes progredienti. Quo-
 modo pontem hunc extruxit, mihi planè curæ non
 fit, & expendat autem Apollodorus Damascus to-
 tius operis præcipuus artifex. nullam tamen utili-
 tatem inde senserunt Romani, sed pontem Ister ex-
 xundans postea, & tempus intercurrentis euerterit.
 Erexit autem Traianus ex vtralibet fluminis ripa,
 arcem, hanc quidem Theodoram nomine, illam ve-
 ro in Dacia ex opposita regione, Pontem, operi/co-
 gnomen. Sed quoniam fluuium naues pertransire
 non poterant, propter rudera & fundamenta pon-
 tis hic posita, cogunt fluuium alia traducere cur-
 sum, & rursus transitum suum desectere, vt iam na-
 uigari queat. Ambas arces corrumpi contigit, col-
 lapsas vetustate temporum & barbarorum incur-
 su. Iustinianus rex Pontem, arcem in dextra flumi-
 nis parte collocatam, inespugnabili ædificio re-
 nouatam, Illyriis securum propugnaculum consti-
 tuit:

c pons

*d Qua vero
de causâ
locus ille*

*Pons sit ap-
pellatus, &
cur huc*

*e sed expo-
nat eum A-
pollodorus
Damascus,
nus,*

f cognominè

tuit: alteram verò in opposita parte firmam, cui Theodoræ nomen erat, tanquam barbaris illic habitantibus incumbentem, nequaquam curandam esse putauit. Alias quoque arces post Pontem extructas renouauit, & alia plurima, quæ sermone complecti impossibile. Igitur Illyricorum arces iuxta fluuium Istrum sic habent. Ad Thraciam nunc eundem est, enumerandæque sunt arces hic in ripis à Iustiniano rege exædificatæ. Primum igitur hinc ad Myfos progrediamur, quos bellaces Poetæ vocant, Illyriis conterminos. Post locum, quem Burgum appellant, Securiscam arcem Iustinianus renouauit. ^a *Vlterius & Quintodemi factiscentia referunt.* præterea quæ Quintodemi temporis diruta sunt restituit. Deinde urbem, quæ antè non fuit, crexit, à Regina nomine Theodoropolim appellatam, Insuper Quintorum arcem fundauit, postquam Trismacarias propugnaculum; e cuius regione in opposito continenti Constantinus quondam Romanorum rex arcem non contemnendam construxit, Daphnen nomine, non inutile fore arbitratus, si hac via utrimlibet fluuius custodiretur. Hanc arcem procedente tempore à barbaris funditus euersam, Iustinianus ex fundamentis reparauit. Sunt in ripa Istri tria propugnacula, in quibus ea, quæ lapsa erant, non indiligenter correxit. Sic ergo apud Myfos in ripa Istri & locis vicinis arces sunt dispositæ. Ad Scythas tandem progrediar, hic prima arx Sancto Cyrillo cognominis est, in qua quæ corrue- rant, Iustinianus non segniter restituit. Deinde propugnaculum ex fundamento construens, loca illa tuta reddidit Sclauenorum incursum atque insidiis. Est etiam hic Ibeda vrbs, cuius propugnaculi magnâ partem collapsam reparauit, & nullo quasi labore validissimam effecit, extructa noua arce, Ægistum appellata. Quæcûque igitur apud Dardanos, Epirotas, Macedonas, & Illyricas gætes, præterea in

Græcia, & iuxta Istrum fluvium ædificia construxerit, iam à me explicatum est. restat vt in Thraciã progrediamur, iactò optimo sermonis fundamento à locis Byzantio finitimis. Hæc enim vrbs non solum potentia, sed etiam situ & natura cæteris locis Thraciæ præstat, veluti in Europæ arcem quãdam exurgens, & terminos illius maris, quod Europam ab Asia dissepescit, ^a obruens. Vniuersas vrbs stru-
^a *obstruens.* cturas, & quicquid templorum siue intra, siue extra muros Constantinopoleos expoliuerit, ante declarauit, quæ sequuntur, dicturus adgredior. Arx est in suburbio, quem ^b Stroggylon seu rotundam à
^b *Strongylura.* figura & compositionis dispositione vocant. Hinc via, quæ in Regium procurrit, admodum inæqualis & salebrosa est, & decidentibus fortè pluuiis, lutosa efficitur, & prorsus inuia illac transeuntibus. Hanc vastis lapidibus substratam Iustinianus rex, peruiam & omnino viatori facilem reddidit. Longitudo huius viæ, ad Regium vsque protenditur, latitudo tantundem patet, vt citra compressionẽ, binos currus inuicem occurrentes excipiat. Lapidès admodum asperi sunt, & in ridiculam figuram defixi, vt non se contingere, non subrili artificio se mutuo integere, sed cognati atque concreti esse videantur. Et hæc quidem huiuscemodi sunt. Stagnum Regio vicinum est, in quod fluuij ex supernis locis defluentes exonerant, in mare vsque diffusum, adeo vt vno litore cum mari copuletur, quanquam in angusto admodum loco, vnde & Myrmecis seu formicæ nomen accepit. Hic olim traiectus mare cum stagno (vt dictum est) copulans, ligneo ponte permeabatur non sine maximo discrimine, siquando (vt sic) ligna computruissent. Ar Iustinianus pontem saxis concinnè deiectis in fornitem erexit, & rem profecto magnam, transitum scilicet sine vilo periculo compendiosum constituit. Supra
 Regium

Regium vrbs est Athyras nomine, cuius cum incolas vehementissima siti oppressos inuenisset, penuriam dissoluit, structo illic aquarum receptaculo, renouatisque muris iam fatiscientibus. Ultra Athyras locus quidam est, quem indigetes Episcopa vocant; quem postquam Iustinianus rex animaduertit hostium incurfibus expositum, quippe qui nullo propugnaculo munitus esset, arcem hic edificauit mœnibus & turribus cinctam; non, quo consueuit, sed hoc modo eminebat quaedam ex vallo structura a principio angusta, & sensim in amplam latitudinem desinens, turribus munita. per hanc fieri non poterat, ut hostes muro appropriarent, quandoquidem intra vallum existentes inter medias turres, facillime a mœnibus propelluntur, & a custodibus iugulantur. Hic etiam portas non consueto more inter cætera opera collocauit, sed ex obliquo, in angusto scilicet loco prominenti ante murum, ut sic ab hostibus non cernerentur, sed laterent a tergo. Hic conatum Regis adiuuit Theodorus olim Silentiares, vir admodum sagax & prudens. Talis itaque arx hic extructa. Priusquam hinc ^b ad alia progrediamur, dignum fore duximus, ut pauca præfaremur. Mare, quod ex Oceano & Hispania profluens, Europam a sinistris habet, ad Thraciam vsque procurrat; deinde ad orientem desistens, scinditur; inde orientalem plagam, hinc paulatim incuruat, Euxinum fretum efficit, atque Byzantium deproperans, perinde ac a repagulo quodam repulsum, decurrit ad eam vrbs partem, quæ auroræ subest, & iam in multo vastiorem curuaturam retrortum, portus angustia concluditur, & Isthmum (vt par est) ex iis, quæ partim supra, partim infra Thraciam sunt, relinquit; non quod in duos effluxus hic partiatur mare, quæ admodum in aliis Isthmis fixi consuevit: sed quod admirabili quodam modo reflectatur, & v-

a dignitate,
silentiarus,
vir, &c.

b ad Longos
muros, pro-
grediamur.

c & par-
tim tendit
ad orientalem
plagam,

partim scin-
dit paulatim
obliquum,

quod, Pon-
tium, qui Eu-
xinum, dicitur,
efficit,

& Byzantium
accidens, velus
ad metam

quandam
institit sese
ad eam vr-

bis, &c.

trimlibet obcingat cum alias Thraciæ partes, tum Byzantij suburbana loca. Ædificant autem hic homines, & domos construunt, non ad necessitatem, sed ad iniuriam & delicias termino carentes, & ad id genus alia, quæcunque diuitiarum affluentia hominibus obueniens parit. Collocant hic ingentem suppellectilem, & creberrima exercitia habent. Cum igitur inopinati hostes per Romanorum terram discurrere cœperint, damnum patitur hic locus non conferendum cum aliis regionibus, quandoquidem malis irremediabilibus hanc terram opprimi contingit. Quod Anastasius Rex impedire conatus summo studio, longos muros extruxit in loco non minus quadraginta b signis a Byzantio distanti, & ambo maris litora itinere duorum dierum inter se diuisa coniunxit, sicque arbitratus est, quæ intra muri septa continebatur, omnia in tuto fore. At structura illa maiorum incommoditatum & fomentum erat, neque enim fieri potuit, tantam molem, aut turis perfici, aut perfectam diligenter custodiri. Postquam enim partem quandam longorum murorum hostes expugnassent, tum subiugatis a custodibus, in alios inopinati proreabant, & mala operabantur non facilia enarratu. Cæterum Iustinianus rex iis, quæ contracta erant reparatis; & quæ dubia erant ac infirma, validissime communitis, propter custodes has structuras prioribus adhibuit. Exitus viarum, qui ex singulis turribus in vicina loca procurrebant, obstruxit omnes, vno duntaxat relicto accessu, quem opportunè munientes custodes, etiam intra vallum existentes hostes contemnebant: quoniam singulæ turres custodibus sufficiebant, cum ad securitatem, tum ad mansiones. Squæcunque iam erant muris finitima, tuta esse procurauit, & alia quoque loca (quemadmodum nuper à me dictum est) ad meridiem

a ornant suburbana, non ad necessitatem, sed ad insolentiam.

bmiliaribus

c origo.

d presidia rus.

e seorsum ad securitatem.

f horum ergo murorum munitionem celerrimè perfecit, & quam alia fastidientia, (sicut aiebam modo) cum urbis Mesebria corrupta maxima refecit.

ridiem vrbs sita renouauit cum iis, quæcunque intra vallum collapsa erant. Isthæc igitur a Iustiano rege peracta sunt apud longos muros. Heraclia vrbs, quæ a Paralia, & à vicinis Perinthus dicitur, (cui olim primas Europæ tulerunt, nunc autem post Constantinopolim secundas sedes præbent) sitibunda & nimia olim siccitate premebatur: non quod proximus locus aquis careret, aut huius rei negligentis fuissent ij, qui olim vrbe[m] condiderunt; quoniam Europa fontibus affluit, & vetustis hominibus curæ fuit aquarum riuos per canales deducere; sed quod tempus consueto more vrbi canales abstulit, aut vetustate collapsis ædificiis inuidens, aut in perniciem & interitum perducens, eò quod Heracliorum harum rerum curam non habuissent sicque breui tempore Heraclia ab incolis deserta est. Hoc ipsum iam effecit tempus, & quæcunque illic regio munere atque adeo spectatu digna erant labefacta. Iustinianus rex non obiter, sed quemadmodum imprimis regem decuit, inspectam vrbe[m], potui commodis & pellucidis aquis irrigauit, & omnibus reparatis, non est passus vrbe[m] a regis dignitatibus & ornamentis depriuari. Ab Heraclia vnus diei itinere abest locus maritimus Rædestus nomine, nauibus per Hellepontum traiciendis valde oportunus. Quippe qui aptum portum habeat operis in mari exercendis idoneum, siue merces suas nauatque subducere, & naues leniter exonerare velint; siue rursus nullo quasi labore naues onerare ac deducere. Cæterum hic locus barbaris expositus erat, illac, si sic fors tulisset, decurrentibus & grassantibus: eò quod neque arte obvallatus, neque natura munitus aut difficilis accessu esset. Quapropter mercatoribus ob metum periculi suspectus, a paucis colebatur. Iustinianus rex locum non modo tutum reddidit, sed & omnes vicinos seruaui, erecto scilicet

a & maritima, & vicina est, ipsa Perinthus scilicet,

b collapsum ædificium negligentis.

c Idem & eius loci palatio per quam spectabili diuturnitate temporis acciderat.

d splendore palatii egeret.

Rædesto in urbem & muro potentem, & magnitudine insigniter amplam, quo iam barbaris irruentibus, vicini omnes commodè suffugientes vna cum suis rebus seruantur. Quæ a Iustiniano rege in Rædesto acta sunt sic habent. Sed quæ in Chersoneso elaborata sunt nunc dicam. ^a Chersonesus Thraciæ hic omnibus patet. procurrat enim in mare, & quasi priori loco continua sit, iam in Asiam videtur protendi. litus eius iuxta urbem Eleuntem prominens, mare in duas partes dirimit, quarum altera, vehementi impetu a continente diuisa, & profuente freto ceden. ^b pontum efficit, quem Nigrum vocant; reliqua vero penè insula sit, idoneum ab eo quod factum est, nomen tenens. Chersonesus enim (vr par est) dicitur, breui Isthmo impedita, ne sit omnino insula. Hic antiqui homines negligenter satis & citra omnem curam, construebant propugnaculum scalis expugnabile: quandoquidem arbitantes sese hortum quæpiam sepibus obcincturos, exile prorsus & parumper exurgens construxerant. Iuxta mare vero ex utraque parte Isthmi, ^c breuibus quibusdam neque satis idoneis munimentis fabricatis, locum inter vndas & propugnaculum obstruxerant; non vr illic insidiatores propulsarent, sed ad ingressum magis pronocarent. Sic iam prorsus despicabile, & iis qui rem tætare volebant, opus facile captu moliti erant. Nam hostes Thraciæ regionem percurrentes, perinde atque periculum facturi, huc quoque per litus ingredi tentarunt, & territis custodibus propugnaculum transilierunt nullo plane labore, tanquam ludo quopiam sese exhilarantes. Pro salute igitur subditorum multa excogitans Iustinianus, hæc effecit. Primum, vetusti & eius quidem exilis muri vestigiis relictis, alterum in ipso loco erexit propugnaculum abundè latum & altum, ac desuper in mœnibus testudinem construxit in modum porticus, cuius

a Chersonesus in Isthmo muri finitima sibi Thracia tota est.

b solum,

c exiguis.

ius fastigio intuebantur, qui ex propugnaculo præliabantur. Qui sub testudine propugnant, illis qui muros quatunt, prælium duplicant. Sed & fossæ extra propugnaculum esistenti, continua opera suffossæ, ingentem quandam vastitatem latitudinis & profunditatis imposuit. Hæc autem sic munivit & tuta reddidit, iis nihilominus, qui intus habitât, munimenta ædificauit, vt in tuto essent, qui Chersonesum colunt, tamen si longius quam par est, abessent ab longis muris. Urbem enim Aphrodisiadem validissimo vallo cinxit, olim muro carentem. Cyberim urbem solo fermè æquatam, rursus muro circumdatam, habitabilem effecit. Vbi & balnea, & hospititia construxit, ac quæcunque ad splendorem & ornamentum vrbs pertinent. Sed & Calupolim firmissimo muro sèpsit, quam prior ætas muro cingere neglexit, longis muris confusa. Vbi iam & ^a cauponas, & cellas vinarias construxit. Est quædã contra Abydum vrbs antiqua, Sestus nomine, non tuto satis loco olim condita, quippe cui vastus quidã & præruptus collis impendet. Hic iam arcem inaccessibleem construxit, & expugnati, si quis conetur, nõ facilem. Non procul a Sesto Eleus est. Hic petra à mari prærupta in cælum assurgit, & summum verticem in muri naturam attollit, vbi Iustinianus arcem locauit difficilem aditu & irruentibus penitus inuiam. ^b fundauit etiam arcem in Enthesco ab altera parte longi muri valido munimento firmatam. Vndique igitur Chersonesi incolas tutos ipse reddidit. Post Chersonesum vrbs habitatur à conditore appellata. Hic Æneas fuit (vt ferunt) Anchisæ filius, huius murus facile capi ac superari poterat. Et enim humilis erat, & aditu factò, mari vicinus, ab vndis aliquo modo pulsabatur. Sed Iustinianus rex murum in altum euexit, vt iã non solum non capi, sed ne tentari quidem possit, ^c & subductis impedi-

a horrea.

b Itidem in Theſco caſtellum ſtruxit.

c nec adire cum copis.

Vſque adeo Aenum ob-

ſtructã pro-

ſus inexpugnabilem reddidit. Et

ita quidem vrbs ſecuritati conſultum fuit.

Regio verò barbarorũ incurſionibus expoſita

maſit, quoniam Rodo-

po.

mētis, ac vndique obstructis lacunis inexpugnabile
 prorsus constituit, vt vrbs in tuto sit posita. facile au-
 tem erat barbaris per regionem discurrere ac gras-
 sari, quoniam Rodope raras ex antiquo munitiones
 habebat. Erat autem pagus quidam Bellurus nomi-
 ne, diuitiarum potentia & hominum multitudine
 vrbi æqualis; quia tamen muro obseptus non fuit,
 prædatoribus barbaris crebro patebat. Hunc rex ip-
 se in urbem erexit, & circumdedit muro structu-
 ram se dignam relinquens. Alias quoque vrbes in
 Rodope sitas temporis malignitate dirutas, omni
 diligentia & studio instaurauit. Isthæc igitur hoc
 loco elaborauit. Anastasiopolis hîc sita, quamquam
 muris cingebatur, maritima tamen existens, litus
 habebat hac parte custodibus non munitum. quo fa-
 ctum, vt sæpenumero naues hic videlicet applican-
 tes barbari, Hûni interciperent. Iustinianus rex mu-
 ro vniuersam partem mari finitimam circumdans, tam
 naues, quam insulanos in tuto seruauit. Est in Ro-
 dope antiqua vrbs Toperus nomine, præcipitem
 colliculum sibi impendentem habens, per quem nõ
 multo antè à barbaris Sclauenis iam capta erat. Iu-
 stinianus murum in tantam altitudinem euexit,
 vt hoc iam colliculo esset superior, quo prius infe-
 rior erat; turres autem singulas in firmas arces ex-
 poliuit. Hæc igitur à Iustiniano rege hîc peracta
 sunt, quæcunque verò monumenta extruxerit per
 aliã Thraciam, & quã nunc vocant æ Æmimonton,
 ego declarabo. Imprimis b Philippoleos & Berroææ,
 præterea Adrianopoli & Plucinopoli dirutos mu-
 ros, & fatiscensas estructuras diligenter reparauit, &
 innumeras arces per totam Thraciam fundauit,
 per quas effecit, vt ipsa regio iam depopulationes
 non formidet. Præterea c arces & præsidia, quorum
 meminisse possum, hæc sunt. In Europa Ludicæ,
 Elææ; In Rodope Cænergia, Caseera, Theodoro-
 polis;

a Hamimon
 sanam,
 b Philippo-
 polis.

c castella,
 quorum.

polis: *a* In Thraſo, Sudanelanæ, Mandepa, Tharſan-
 dala, Denizus, Toparum, Dalafarba, Bre, Cucasbiri,
 Cufculis. In Thracia, Boſpara, Beſyparum, Capitu-
 ria, Beripara, Iſgipera, Ozarba, Boriuarus, Tamon-
 bari, Scelenas, Caraſyra, Pinzum, Tuleus, Arxen,
 Caſtrozarba, Zoſiterpum, Bertifum, Dengium, Ca-
 cifus, Curfazura, *b* Potamu, Caſtellan, Eiſdicæa,
 Mercatatus *c* capitalium, Taurorum, Bolaodypara,
 Scitaces, Bepara, Plyſenum, & alia, quæ numero
 comprehendi nequeunt.

a caſtellum
 Thraſis,

b Caſtellum
 fluminis.
c Cephalo-
 rum.

* ORATIO QUINTA.

* Liber V.

QUAE in tota Europa Iuſtinianus rex con-
 ſtruxit, quoad fieri potuit, in priori oratione
 explicata ſunt. nunc ad ea nobis progrediendum
 eſt, quæ adhuc ex Aſia reſtant. Vrbes, & mu-
 nitiones, ac cætera ædificia, quæcunque per
 orientis regionem erexit à Medicis promonto-
 riis uſque ad urbem Palmyram, apud Phœni-
 ces Libani accolæ ſtram, me iam prius expo-
 ſuiſſe arbitror. nunc quidnam egerit *d* aliam A-
 ſiam & Lybiam, aut extruendis propugnaculis,
 aut complanandis itineribus, quæ permeatu e-
 rant difficilia, & periculorum aſſatim plena, &
 partim propter procumbentes montes præcipitia,
 partim accedentes viatores ſtrangulantia flumi-
 ne vicino; aut urbium defectibus curâdis, dicturus
 aggredior, hinc ſumpto exordio. Ante Epheſum lo-
 cus quidam eſt, non argilloſus aut frugum ferax, ſed
 totus durus & aſper. Hic indigenæ olim Ioanni
 Apoſtolo templum erexerunt: Ioanni inquam A-
 poſtolo, qui Theologi cognomentum accepit, quo-
 niam de deo ſcribendo [ſeipſum ſuperat, &] melius
 altiùſque narrauit, quam vel natura hominis ferat.
 Hoc templû, exile planè & anguſtû, & diuturnitate
 temporis collapſum, ad ſolum uſque Iuſtinianus

d reliquæ.

rex diruit, & in tantâ amplitudinem atque elegantiam instaurauit, vt (si paucis dicam) iam profusus æmulum sit ac similitum illi templo, quod in Regia vrbe, omnibus Apostolis dedicauit, quæ admodum ante declaratum est. Hæc in Epheso acta sunt. In Tenedo insula salutare quidam, tum Regiæ vrbi, tū iis, qui apud mare diuersantur, effecit, quod mox declarabo, tantundem præfatus. Mare Helleponticum angusto imprimis meatu fertur. Ambæ continentes, inter se quam propinquissime coeuntes, a traiectus principium constituunt iuxta Sestum & Abydum. Postquam naues huc pertenerint, quotquot iam recta Constantinopolim proficiuntur, b hac decurrunt. At hinc reduci nõ possunt, nisi e Notus afflauerit, quo fit, vt in frumentariam d nauim ex Alexandrina vrbe huc deuectam, si secundus ventus incidere, breui in Byzantinum portum deferatur, atque exonerata statim reuertatur: e Iccirco ante hibernas horas, omnes bis aut ter nauigationem peragunt, & si uelint, aliis mercibus onerata hic nauim reducant. f Nam si contrarius in Hellepontico ventus naues comprehenderit, tum accidit & naues, & frumentum deperire ac computrescere. Quod animaduertens Iustinianus rex, in Tenedo insula, quæ traiectui proxima est, domum frumentariam extruxit, omnium quæ illic exonerantur, abunde capacem, vbi, si quando publici frumenti aduectores contrariis ventis impediuntur, onus reponunt, & boreæ cum zephyro, & si quis alius ex opposito illis flauerit, ualedicentes, in alterâ nauigationem se preparant. Nam in patriam reuersi, cum opportunum deinde esse contingit, vt ad Byzantium nauigent, aliis nauibus ex Tenedo frumentum perferunt ij, quibus hæc g sunt. Est apud Bithynos Helenæ vrbs, Constantini regis matri cognominis, nam ex hac Helenam oriundam aiunt, vico olim

igno-

a freti.

b hic portus
petunt.
c aufer.
d classem.

e uti scilicet
ante tē-
pus hibernarum
omnes
alteram
tertiamque
nauigationem
conficiant.
f at verò si.

g imposta
sunt.

ignobili, cui Constantinus nutritionis officium exoluens, hunc locum nomine & dignitate vr̄bis decorauit; nihil tamen regium, nihil magnificū in ea extruxit, sed in apparatū prioris fortunæ permanentem, solum vr̄bis nomenclatura, & Helenæ alumnæ cognomento honestauit. Rex autē noster, tanquam ingratiū dīnem sui in regno prædecessoris ^{a excusans.} offuscaturus, primum animaduertens vr̄bem ipsam ex aquarum penuria laborare, mirabilē aq̄e ductum rudi principio effinxit, qui aquam administrat, oculis nō conspicuā, sed tamen istic hominib. sufficientem, ne dū ad bibendum, sed ad lauandum etiam, & quæcūque alia, in quibus homines ad satietatem vsque propter aquarum copiā deliciātur, & voluptatem capiunt. Præterea publicū balneum quod prius non erat, instituit; & alterum illi posuit, propter raritatem aquarum & incuriam collapsum reparauit. Quin & templa, & regias, & porticus, & hospitia ^{b magistratibus.} principum hic edificauit. Decurrit prope hanc vr̄bem flumen, quod a figura & dispositione Draconē vocant incolæ. Circumfluit enim in vtrāque partem se flectēs, & ex aduerso contrarias sibi vertigines agens, obliquo impetu, hac in dextram, illac in sinistram fertur, vt scilicet istæ transeuntibus necesse sit, supra quam vicies flumē traicere, & multos deperire contigerit. ^{c flumine præter morem & subitō exundante. ad hæc aqua suis vtrinq; obstita, & arundinum, quæ d' intumescentes silis & arundinibus.} Ad hæc aquarum abundantia, & calamorum, qui hic enascuntur, magna vbertas; fluuiū retardant & illigant, quō segnius & difficilius ex istis regionib. in mare exoneret. Igitur non multo nec longo antetēpore propter immensos imbres stagnas fluiuius, & ^d in gyrum cōtortus in magnum terræ spaciū se effudit, & irremediabilia mala operatus, maximis diuexationibus inquilinos attriuit, quos miseratus Iustinianus rex, isthæc effecit. Nā ^e collicularis expurgatis, & euulsis excisisq; calamis, liberū

in mare excursum fluuio parauit; & montibus, qui per illa loca assurgebant, deiectis, viam qua plaustrum veheretur, instruxit; & duobus pontibus admodum latis flumini, curauit, vt deinceps citra periculum omnes istac transeât. Qualia autem bona apud Nicæam Bithyniæ egerit, dignum planè est, vt dicamus. Primo renouatis vniuersis aquarum canalibus passim corruptis, urbè aquis exsaturauit; deinde templa & monasteria ædificauit, hæc quidè feminis, illa verò viris. Regias domos quadam ex parte iam collapsas accurate reparauit. Præterea balneum in diuersorio *a* Beredariou, olim dirutum. In hanc urbem, qua solem occidentem conspicit, quam propinquissimè torrens vehementer irruere tentat. hîc construxerant pontem, qui defæuientè torrentis impetum neuiquam ferens, vndarū violentiæ cessit, & ruptus vnâ cum torrente defluxit. Rex Iustinianus hic alterum pontem fundauit, in tantam altitudinem ac latitudinem excurrentem, vt & prior pòs huius neque millesima pars esse videatur, & *b* torrens nimio æstu inundâs, in tuto seruet hac euntes. Ingens fluuius, quem nunc Sangarin vocât, fluxu adeo impetuoso decurrit, vt in medio fundum non habeat, & latitudine mare æquiparet. hunc ex quo homines esse cœperunt, nemo ausus est ponte attingere, sed nauium multitudine colligata, & sportarum more inter se concinnata, conati sunt pedites transmeare, quemadmodū aliquando Medorum exercitus ob metū Xerxis. Cæterum id citra perniciem iporum non contigit. Nam sæpenuerò fluuius vniuersas rates vnâ cum vinculis conuellens, meatum illac transeuntib. interclusit. Supra fluuium autem Iustinianus rex conatus est pontem erigere, nunc solum inchoato opere, ad quod perficiendum multa secū reputauit, & quod (bene scio) non multo post absoluet. Ex-

a Beredariou, qui vocantur, in olim corruptis.

b torrens nimio æstu inundante.

peritur

peritur enim deum esse, qui ei in omnibus operibus peragendis auxiliatur & succurrit. Quare in hoc usque tempus nihil excogitavit, quod imperfectum permanfit, quamquam ab initio plurima conari visus est. Apud Bithynos via quædã est, hinc eutem ad Phrygas deducens, ubi ingens multitudo tum hominum, tum animantium a hibernis horis disperire solet. Est enim supra modum terraceus locus, qui non solum ex vehementibus imbribus, caelo eruptis, aut magna niue superfusa, & tandem dissoluta, sed etiam ex parvis aquarum guttis, si forte irrigetur, in profundum lutum subsidit, & vias cœnoscas efficiens, illac iter agentes suffocat. Hoc periculo rex magnanimitate sua, & regina Theodora, viatores eripuerunt.

^b Nam via, cuius dimidium robustus vir per diem transit, vastissimis faxis intacta, effecerunt; ut solidum iter percurrant illac transeuntes. Isthæc a Iustiniano rege hic peracta sunt. Aquas suapte natura calidas apud Bithynos fontes effundunt in loco, quem incolæ Pythia vocant. has in solatium [& refrigerium] habent cum multi alij, tum imprimis Byzantini. Hic magnificentiam rege dignam Iustinianus ostendit, structis regis domibus, quæ prius non fuerunt, edificatis in publico lauacris calidarum aquarum illic scaturientium; & deductis per canales in hunc locum fontibus potabilium aquarum, ut unicuique scaterent, priorem terræ squalorem atque siccitatem abstulit & deterfit. Quin & Archangelii templum, & infirmantium refocillatorium multo maiora ac splendidiora effecit. Apud Galatas fluuius est, quem indigetes Tiberim dicunt, qui sæpe repentino incremento vehementer exundans multos illic iter agentium absorbit. Quare renunciata rex consternatus, huiusmodi de cætero malum prohibuit. Etenim firmo opere per fluuium transitum apparauit. ad orientem, pontes figura & specie, muro

a hiberno tempore.

b Nã quam-
tun via di-
midio die
expeditus
conficere po-
tẽt. ea va-
stissimã.

c pontẽ stru-
xit, alio quo-
dam muro
instar publi-
cæ, ad orientem
partẽ duã, o-
qualem perẽ-
ri rerũ ista-
rum publicã
vocant.

in aggere collocato, quem harum rerum periti aggerem seu scopulum vocat. Templum quoque hic fundavit occidentem versus iis, qui hac præter eunt, hibernis horis salutare futurum. Heliopoleos mœnia fluuius, qui ad occidentem urbem alluit, turbaue rat ac diruerat, quæ & hic quoque rex interclusit, ante mœnia iacto munimento latitudine pedum non minus quingentorum. In Cappadocia hæc peregit. Hic Cæsarea vrbs est maxima & populosa ex antiquo cincta quidem muro, sed qui propter inertem mensuram, facile expugnari, nulla ratione custodiri, & ab insidiaribus cito penetrari possit. Is enim, qui urbem condidit, altos colles, qui hic assurgunt, intra muri ambitum comprehendere curauit, & securitatis nomine, ne scilicet aduersus urbem hostibus propugnaculum essent, opus infirmum extruxit.

*a nimiam
magnitudi-
nem.*

*b nec studiū
adhibuit, ut
excubitarum
loca pro mu-
rorum ambi-
tus ratione
ad litru per-
tingerent:
nec eius loci
homines mu-
rum tante
magnitudi-
nis sartum
tictū serua-
re poterant.
ideoque seu
nullis viderentur cin-
cti mœni-
bus, perpe-
tuo in metu
versabatur.*

Nam multos campos, hortos, scopulos, & pascua muro includit. *b* Neque custodias secundum rationem muri, ut loca magis periculosa contingerent, obseruauit. Verum huius tantæ rei curam habere non poterant homines illius seculi. Porro qui muris carere videbatur, hi continue trepidabant. At Iustinianus rex deiectis muri partibus non necessariis, securo propugnaculo urbis cingens, inexpugnabile munimentum extruxit, & sic Cæsarienses asseruit in securitatem. Est apud Cappadocas arx Muciflus nomine, in plano sita, quam emarcidam rex Iustinianus diruit, & ad occidentem arcis murum valde magnum erexit in loco accliu & admodum arduo, ut etiam si quis conetur, accedere nequeat. Vbi iam sacra templa multa, peregrinorum receptacula, & publica balnea instituit, insuper quæcunque felicem [& augustam] urbem declarant. ex quo iam in Metropoleos dignitatem euecta est. Apud Cappadocas igitur huiuscemodi opera facta sunt. Ex Antiochena vrbe, quæ nunc Theopolis appellatur, in Ciliciam

in Ciliciam eunti semita occurrit ex antiquo stric-
ta, propter prætenfos in angustum montes, quæ
etiam ex imbris longo tempore illic stagnantib.
fermè obruta, periculosum transitum præbebat
viatoribus. Quod Iustinianus rex prouida mente
reueluens, statim huic malo remedium inuenit.

^b Nam magnum exigens censum, montes illos in
longum valde spacium assurgentes excidit omnes,
ac superatis iis, quæ videbantur impossibilia, locū
qui prius nō citra admirationem præceps erat, ad-
eo humilem reddidit & supinū, vt plaustris & cur-
ribus pateat [loculenter] nimiram ostendens ni-
hil esse, quod homo prouidentia mentis & contem-
ptu pecuniarum penetrare non possit. Isthuc igitur
hic factum est. Apud Cilicas vrbs est ^c Mopsus

uestia, antiqui illius vatis (vt aiunt) opus. hanc præ-
terfluit Pyramus amnis, solo ponte permeabilis:
longo autem tempore intercedente, magna pars in-
plius pontis ^d defecit, & propter eorum, qui præe-
rant negligentiam, iam casui & ruinæ proxima vi-
debat. Rex noster iis, quæ diruta erant, diligēter
reparatis omnibus, pontem transeuntes tutos ser-
uauit & amenam urbem ostendit, quippe quā flu-
uius citra periculum exornaret. Ultra hanc Adana
vrbs est, ad cuius orientalem plagam fluuius fertur
Sarus, ab Armeniæ montibus descendens, nauium
capax, pedestribus viris neutiquam patens ac sper-
uius. Hic ex antiquo constructus pōs erat eximius
planè & admiratione dignus. Hunc, cum iam im-
menso tempore, veluti crebris aquarum incursib.
certasset, in plurimis locis euastari cōrigit, ad eō vt
breui in fluuiū casurus videretur. Sed Iustinianus
rex per alterū alueum effossum, opportunè fluuiū
deserri coëgit, & citra aquarum impedimentum,
structuram exorsus, quæ collapsa erant, nulla quasi
cura reparauit, ac deinde fluuiū ad priorem viam,

quam Alueum vocant, reduxit. Cydnus fluuius Tarsum urbem mediam interluit, qui quanquam aliàs nihil ingratum fecisse videtur, semel tamè incurabile damnum attulit ex huiusmodi causa. Tempus erat circa a vernas Solis versiones, quando vehemens Notus subito exortus, resoluit omnes niues, quib. per hiemè delapsis in uersus fermè Taurus mōs integebatur. Riui itaque aquarū vndique ex illis scopulis confluebant, & lacus omnes effundebant torrentes, vt iam tã vertices quàm radices Taurinorum montium aquis scaterent. His aquis Cydnus propinquus inundauit, quoniã in illū exonerabãt, & simul crebri imbres decidebãt. Omnia igitur Tarsensium suburbana loca, quæ meridiem respiciunt, aquis obrués, penitus deuastauit, & exæstuans urbem ingreditur, & deiectis b breuiibus aliquot pontibus, omnia fora occupauit, vias e trãslapsus est, & edita loca supernatans in immaensum excreuit. Noctem atq; diem totã vrbs in periculo degebat. eiusmodi fluuius censim de creescens, in solitum rursus locum recubuit. Quod postquã rex Iustinianus audiisset, talia excogitauit. Primò aliū alueum flumini ante urbem aptauit, per quem sese diuidat, & cursum aliundè patiat, vt dimidiatus Tarsum ingrediatur. Deinde pontes multò ampliores construxit, atque præstantiores, quàm vt ab inundanti Cydno dimoueri possent. Hac ratione effecit, vt absque metu & periculo vrbs perpetuò habitetur. Quæ igitur apud Cilicas Iustinianus rex egerit, hoc modo habent. In Hierosolymis tēplum dei genitrici locauit, quod nullū planè aliud æquiparare potest, Nouam ecclesiã incolæ vocant, quod quale sit, ipse declarabo, tantum præfatus, quod hæc scilicet vrbs fermè tota collibus abundet, collibus inquam nõ glebaceis, sed asperis, duris, ac præcipitibus, per quos biuia ac semitæ ad graduum

a vernum
aquinoclii,
quando ve-
hemens au-
stus,

b exiguis
e inundauit,
pergulas a
dium super
natans,

graduum similitudinem ex arduo in decliue pro-
tenduntur. Cætera igitur vrbis ædificia vniuersa
in vno loco constructa sunt, in colle videlicet, aut
in plano, secundum terræ aperturā. Solū templum
hac ratione non exurgit. Mandauit enim Iustinia-
nus rex illud fieri in radice collium, præter cætera
quoque de clarans, quantam fore oporteret templi
latitudinem & longitudinem. Non sufficiebat itaq;
collis; regis mandato & operis inchoandi necessi-
tati. Nempe ad meridiem & solem orientē, vbi sa-
cerdotes sacra obire conuenit, quarta pars templi
defectura videbatur. Quapropter ij, quib. opus cō-
missum erat, isthæc excogitauerunt. Super funda-
menta in extremas partes subiectæ terræ deiecta,
structuram erexerunt in altitudinem scopuli altiur-
gentem, deinde in summo vertice murorū testu-
dinib. collocatis, ædificium applicant alij terræ pa-
uimento. Hac ratione templum, hinc in solida pe-
tra firmatur, inde in sublime erectum est, dū regis
potentia colli aliam molem artificio imposuit. Hu-
ius autem structuræ saxa hæc quidem * * * illa
verò magnitudine, qualia nouimus. Etenim huius
operis artifices, cum indole loci certantes, & molē
altitudine scopulum æquantē ex aduerso statuen-
tes; omnibus, quibus vti consueti erant, destituti,
in admiranda & prorsus ignota studia & molimina
se conuerterunt. Nam vasta & ingentia saxa, ex
montibus, qui in longum ante urbem affurgūt, de-
fecta & scire expolita, hoc modo huc deuexerunt.
Saxis magnitudine æquales affinxerunt currus, &
singulis curribus singula imposita saxa, electissimi
boues quadraginta, a rege substituti protraxerunt.
Sed cum per vias, quæ in urbem ducūt, currus per-
ferri nequirent, exæctos plerosque mōtes, perducē-
dis curribus aptarunt, & sic templum oblongū ex-
truxerunt, quemadmodum rex voluit, cui quoque

latitudinem adhibuerunt secundum mensuram rationem: templo autem tectum imponere minime poterant. Proinde nemora, & loca siluosa perambulantes, sicubi audiuissent locum sublimibus arboribus constitum; inuenerunt siluam quandam cedris

a altitudinē tantum non infinitam tendētibz. Ex his iam abundantem, cedris scilicet *a* in tantam altitudinē subnatis, quanta finiri possibile est. Ex his iam tectum templo indiderunt, secundum mensuram rationem subiecta altitudine. Hæc igitur potestate humana & arte rex Iustinianus effecit. Creuit autem religionis spes, quæ & regi honorem rependit, & hoc studium adiuuit ac promouit. Templo vndiq;

b quarū & forma templi elegātia responderet, & ea magnitudo foret, quæ molem impositam sibi sustineret. opus erat columnis, *b* quarum tamen species & magnitudines sumi non oportuit ab externa elegantia, sed ut iam molem ipsis impositam sustinerent. Regio autem in medio terræ sita longe à mari aberat, vndique præruptis quibusdā montibz, vallata, quemadmodum dictum est. Abdubitabant ergo opifices, quæ scilicet aliunde possent columnæ inferri, quod cum rex propter operis difficultatem moleste ferret, deus in proximis montibus lapidis naturam indicauit, huic operi satis congruam, qui planè lapis, aut prius existens hic delituit, aut nunc primum conditus est. Vtrique probabilis ratio adest, quæ causam in deum referat. Nos humana potestate omnia metientes, multa arbitramur impossibilia. Deo nihil omnium neque anceps, neque impossibile. Hiæc igitur ingentium columnarum, & ignis flammam quandam colore imitantium, magna copia vndique suffulciunt templum: partim supernè, partim infernè, ad porticum quoque rotatum ferme templum obeuntes præterquam ad latus auroræ obuersum. Imprimis tamen excellentes duæ columnæ stant ante fores templi, nullis fortasse columnis totius orbis secundæ. Deinde altera quædam porticus excurret, a ferula (ut opinor)

opinor) nomen habens, quod scilicet in latum non protendatur. Post hanc atriū similibus columnis in quadrangulo exurgens. Atrij fores adeo magnificæ sunt & decentes, vt iis, qui extra vagantur & deambulans, palam significant, quale spectaculum sint adituri. Vestibula inde admirationis plena. Nēpe veluti fornix quidā, duabus columnis euectus, immensam atq; inexplicabilem altitudinem procul accedenti ostentans, & duo hemicycla aduersas inter se facies habentia. In via, qua ad templū itur stant ^a hospitia vtrinlibet duo, vno hospites peregrini excipiuntur, altero requiescunt ac refocillantur pauperes ægroti. Hoc templum dei genitrici consecratum, Iustinianus rex magnarum pecuniarū ^b accessione honorauit. Quæ igitur Hierosolymis a Iustiniano rege acta sunt, sic habet. Est in Palaestina vrbs Neapolis nomine, prope quam mons altus exurgit, quē Garizin vocant. Hunc olim Samaritani tenuerunt, in cuius verticem, tanquam oraturi conscendebant, nullo etiam tempore neglecto, nō quod templū illic ædificassent, sed quod summitatem ipsam venerantes præ omnib. admirarentur. Quando enim Iesus dei filius in corpore apparens, cum hominibus inibi habitantibus conuersaretur, loquereturq; cum muliere quadam illius regionis, interroganti de monte respōdit, olim futurum, vt in hoc monte, nō Samaritani adoraturi essent, sed hic veri adoratores ipsum essent adoraturi, Christianos significans. Postero enim tempore factum est, vt prædictio sit effectum sortita. Neque enim fieri potest, vt qui deus est, fallat aut mentiat. factum est autem hoc modo. Tempore Zenonis regis, Samaritani subito tumultuantes irruerunt in Neapolim, & multos ex Christianis Pētecosten solemnitatem in ecclesia agentibus, trucidarunt; & episcopum Terebinthium nomine, sacræ mensæ

a Xenones.

b reditus

astantem, obeūtēmq; sacra, gladius percussum vulnerant, defectis manuum digitis, atque ita mysteriis iniuriam intulerunt, quemadmodū Samaritanis quidem facere collibuit, nobis vero silēcio præterire. Mox sacerdos hic Byzantiū profectus, & regis conspectui sese insinuans, iis quæ cōmissa erant, enarratis, vulnera sua ostendit, atq; prædictionis Christi mentione habita, vltorem ac vindicem in omnib; ipsum regem fore pecebat. Zenon rex consternatus, eos qui nefanda patrarunt, digna pœna affecit. Nihil enim moratus, Garizin montē, pulsīs Samaritanis, mox Christianis restituit, & in vertice structam ecclesiam, deique genitrici dedicatam, ea solum rationē muro vallauit, vt reuera cinxisse videatur, collocato inibi militum præsidio. Quam rē ægre ferentes vehementer excanduerunt, sed tamen ob metum regis, iram silentio deuorabant. Postero tempore cū Anastasius imperaret, tale quiddam contigit. Quidam ex Samaritanis a muliere persuasi, verticem & præcipitium montis conscēdunt præter opinionem, & templum ingressi, illic constitutos custodes trucidant, elatāque vehementer voce, eos qui in vrbe adhuc erant Samaritanos aduocant, hi milites formidantes, iis qui tantum nefas ausi sunt, nequaquam opitulari voluerunt. Non multo post, is qui regionem illam gubernabat, vir disertus, Procopius nomine, ex Edessa vrbe, ram diri sceleris auctores comprehensos occidit. Nulla tamen ratio aut providentia munitionis tunc a rege facta est, sed nunc Iustinianus rex Samaritanis vt plurimum Christianis effectis, vetustum in monte Garizin templi propugnaculum obcinctum reliquit, quemadmodum diximus, sed externo quodam altero muro circundans, prorsus inexpugnabile constituit, & quinque hic templa, a Samaritanis olim exusta, reparauit. Isthæc igitur

hic peracta sunt. In regione, quæ olim Arabia, nunc Palæstina tertia vocatur, locus quidam desertus in longum protenditur, non fructuum, non aquarum, nec ullius boni ferax, montem habens præcipitem, & vehementer asperum, suspensum procumbentemq; in mare, quod rubrum dicunt, Sina nomine. Cæterum non oportet hæc me loca, & quæ finitima sunt, sermone complecti, quâdoquidem omnia, quæ rubro mari adiacent, & quæ vicina sunt Arabico ponto, Æthiopibus, Auxomitibus, & conterminorum Sarracenorum generibus, in iis orationibus ^{alibis, quos.} ^{b bellis.} quas de bello conscripsi diligenter enarraui. Vbi & hoc quoque à me relatam est, quoniam modo Iustinianus rex Palmetum Romanorum imperio addiderit. Quocirca isthæc iam memorare desino, ne insolentiæ vitium opinionemque incurram. Montem Sina monachi colunt, quorum vita sedula quædam meditatio mortis est, solitudine sibi gratissima liberius perfruuntur, hisce monachis, postquam nihil habuit Iustinianus rex, quod optarent, (nempe humana omnia contemnentes, nihil possidere, non curare corpora, nulla re oblectari studebant) templum extruxit, extructumq; dei genitrici consecrauit, ut hic iam liceat ipsis preces effundere, obire sacra, & vitam degere. templi istud non in montis ambitu ædificauit, sed inferne ad radicem. Nā in vertice homo pernoctare non potest, propter assiduos strepitus, & fragores, aliæque terribilissimæ quædam diuiniora, quæ nocturnis horis illic exaudiuntur, humanam mentem & sensum percellentia. Hic quondam Mosen aiunt acceptam à deo legem, ad montis vestibulum protulisse. Firmissimum præsidium rex hic constituit, & militum custodiam famigeratissimam, ut hinc tanquam sterili & deserta, ut dictum est, regione, non possent barbari, Sarraceni, irrumpere in Palæstinæ loca. Hæc

igitur hic peracta sunt. Quæcunque autem in monasteriis, quæ vel hic, vel ad aliam orientis regionem sita sunt, effecerit, mox à me veluti in summa perscribentur. Renouauit templum sancti Thalelæ; sancti Gregorij, sancti Panteleemonis in eremo Iordanis, construxit hospitale in Hiericho, & templum dei generici in eodem loco fundauit. Iberorum templum in Hierosolymis, & Lazorû in Hierosolymorum eremo, sanctæ Mariæ in monte oliuarum, fontis sancti Elisei Hierosolymorum; item Siletheon, abbatis Romani in Bethlehem, similiter & Ioannis abbatis in Bethlehem muros instaurauit. Puteos & aquarum receptacula hoc modo edificauit. Ad templum sancti Samuelis, puteum & murum; ad templum abbatis Zachariæ, puteum; ad Sofannæ puteum; item puteum ad Aphelij, ad sancti Ioannis in Iordane, ad sancti Sergij in monte, quem Cissaronem vocant. Item murum Tiberiadis, & pauperum hospitium in Bosra fundauit. In Porphyreone Phœnicæ sacram ædem generici dei collocauit, & monasterium sancti Phocæ in monte. In Ptolemaidæ ædem diuo Sergio sacram. In Damasco, diuo Leontio. ^a In Apamia pauperum hospitium sancti Romani reparauit, & murum beati Maronis. ^b In Theopoli templum Daphnes instaurauit. In Laodicea, sancti Ioannis, in Mesopotamia monasterium sancti Ioannis restituit. Monasterium Telphrachæ, Zibyni, Theodoti, Ioanis Sarmathæ, Cyrini, Begadæi. Monasterium ad Apadnas in Isauria; yrbis Curici balneum, & hospitale renouauit. Pauperum receptaculum sancti Cononis, & aquæ ductum eius in Cypro: ædem consecratam diuis Cosinæ & Damiano, in Pamphylia, hospitale sancti Michaelis in loco rerum venalium, cognomento Epenij, apud urbem Pamphylie Pergen.

^a *Supra*
Apamiam.

^b *Supra*
Theopolim.

a ORATIO SEXTA.

a Liber VI.

Hæc quidem à Iustiniāno imperatore in loco
 peracta sunt. In Alexandria verò eiusmodi.
 Nilus fluuius ad Alexandriam vsque non decur-
 rit, sed oppidulum quoddam, quod Cheræum vo-
 cant alluens, in sinistram deinceps fertur, relictis
 Alexandrinorum *b* promontoriis. Quamobrem
 antiqui habitatores, ne fluuij commoditate vrbs
 omnino careret, egesta *c* profunda fossa quadam,
 angustum fluminis meatum ad urbem perduxerunt,
 in quem alij quoque effluxus è stagno, quod
 Maria dicitur, exonerant. Hæc fossa magnarum
 nauium *d* patiens non est, sed lembis Ægypti fruges
 ex Cheræo transferentes, ad urbem conue-
 hunt, qua per fossam fluminis ope iam propinqua-
 re possunt; atque fruges exponuntur in locum
 quem Phialen Alexandrini vocant. Sed *e* cum po-
 pulum seditione & discordia sæpe flagrantem, fru-
 ges destituisse contigerit, Iustinianus rex locum
 hunc propugnaculo obcingens, diripiendis frugi-
 bus insidias remouit. Postquam verò ab Ægypto
 in Libyæ conterminam regionem nunc oratio nos
 pertraxit, se iam describamus iam & quæcunque hic
 acta sint à Iustiniāno. Post ubi vniuersam Libyam
 Barbaris subiectam hic rex inuenit, alteri imperio
 Romanorum scilicet adiunxit, Nilus fluuius ab In-
 dis in Ægyptum decurrens, finitimam terram vs-
 que ad mare in duas partes dirimit, quæ dirempta,
 binis hincinde nominibus secernitur. Nam quæ ad
 dextram sita est, Asia dicitur, vsque ad Phalin, qui
 Asiam ab Europa determinat, aut vsque *b* Cume-
 rium traiectum & Tanain fluuium (nam super hæc
 re variant scriptores istarum rerum periti) quæ ve-
 rò ad sinistram est Nili, Libya appellata est vsque
 ad Oceanum, qui sub occidenti sole vtramq; *i* Epi-
 rum dirimit, effluxum quendam emittens, & mare

b sinibus.*c* inde vs-
que à Che-
ræo profun-
da.*d* capax.*e* quod popu-
lo sapius in
seditionem
cōcitato. sa-
ctum esset,
ut frumen-
tum disper-
deretur.
fage.*g* Iustinia-
no, posita
quæ in Afri-
cā quoque
totam, quæ
barbarorū
ditionis inue-
nerat, rel-
quo imperio
Rom. con-
iunxit. Ni-
lus.*h* ad traie-
ctum Cume-
merium.
i continen-
tiam.

a finibus.

b magistratum hospitium.

c expeditum.

istud constituens. Vniuersa igitur Libya, secundum vnamquamque regionē, alia atq; alia nomina quædam sortita est, ab indigenis (quemadmodum par est) agnominata. Quæ ab Alexandria a promontoriis vsque ad Cyrenem urbem protenditur, in Pentapoleos districtu, hoc dicitur nomine iam Libya dicta est. Hic vrbs est diei itinere ab Alexandria distans, Taphosiris nomine, vbi Ægyptiorum deum Osirin sepultum aiunt: in hac vrbe præter alia multa, & *b* regum domicilia, & balnea Iustinianus rex extruxit. Huius Libyæ pleraq; loca deserta sunt. ne quid autem pareretur ab incurfu Maurusiorum finitimarum gentium, duo hic propugnacula atque præsidia rex noster prouida mente ac vigilatia collocauit, quorum vnum Paratonium nominant, alterum Antipurgon, non procul à Pentapoli. Est autē Pentapolis ab Alexādrīa distita itinere, quod *c* robustus vir decem diebus conficere potest. In Pentapoli Teuchiriam urbem validissimo muro cinxit, atque Bernices vallū ex fundamentis restituit, vbi & balneum ad publicam vrbs necessitatem extruxit. In finibus Pentapoleos, duo monasteria propugnaculis vallauit, ad propellendos illinc barbaros, ne clam excurrentes, subito irruerent in terram Romanorum. Est hic vrbs Ptolemæis olim felix & populosa, sed progressu temporis propter magnam aquarum penuriam, paucis admodum habitata. Incolarum ingens turba siti multo ante oppressa, hinc demigrantes, aliō profecti sunt, quò vnicique possibile erat. At rex, reparatis in vrbe aquarum ductibus ac canalibus, pristinam felicitatis speciem vrbi reddidit. Vltima Pentapoleos vrbs Boreum, vbi montes inter se concurrentes, & angustia viarum obstructi, hostibus ingressum ocludunt. Hanc urbem muris carentem firmissimo propugnaculo rex cinxit, & iam tutam constituit. Habitantur etiam

etiam duæ vrbes cognomines. vtraque enim Ægila dicta est, quæ a Boreo absunt itinere, quantum robustus vir quattuor diebus conficere potest. Vetusitæ profectio vrbes, & ad notum ventum versæ, incolarum antiquos mores ac studia referentes, omnes enim mea adhuc ætate errabant, capti religione multorum deorum. Olim Ammoni & Alexandro Macedoni hic ædes positæ erant, quibus vsq; ad Iustiniani imperium hostias mactabant indigenæ. Erat auté eorum, qui sacris seruiebant, indigena turba. Cæterum hic rex non tam subiectorum corpora tueri satagens, quam animas seruare procurans, hominibus hic commorantibus omni diligentia prouidit, non vt impense alia corrigeret, sed vt veram religionis opinionem doceret, per singulas familias Christianos factos, & transmurtos ab obscænis patriæ moribus. apud quos templum dei genitrici ædificauit. Isthæc igitur sic habent. Boreio vrbs Maurusiis Barbaris vicina, in hæc vsque tempora ab exoluendo tributo libera fuit, neq; vnquam, ex quo homines esse cæperunt, ad illam peruenerunt publicani aut tributi exactores. Prope eam Iudæi olim morabantur, vetusti templi, quod imprimis venerabatur, possessores; quos omnes Christianos Iustinianus rex efficiens, templum in ecclesiæ speciem transformauit. Post hos Syrtes sunt, quas magnas appellarunt. Cuius autem dispositionis ac figuræ sint, vndeque nomen sortiantur, ego declarabo. Prominet hic littus quoddam, quod maris affluxu ruptum, & vndarum impetu disiectum discedere videtur, ac dum per semetipsum suffugiens retro labitur, in longissimū sinū lunaris figuræ conuersum est, inchoantis lateris penetratio in quadringenta proteditur stadia. Lunaris figuræ ambitus in sex dierum iter excurrit. hic mare interiori a epiro compressum, sinū facit, in quem cum nauis

a continetur.

vel ventis, vel vndis impulsa, intrauerit; nequaquã illinc remeare potest. Nam subinde protrahi videtur, & semper in anteriora loca propelli. Ab hoc (vt ego quidem arbitror) euentu, & nauium periculoso protractu, vetusti homines locum istum Syrtes appellarunt, neq; nauigio litori applicare possunt propter petras & scopulos eam sinus partem, quã nauigari posset, occupantes; sed in breuibus hærentes naues lacerat. Solis lembis hoc mare sulcantes seruari possunt, si fortuna volet, cum periculis penetrantes. Tripoleos hic promõtiora sunt, habitantq; Maurusij, barbara gens, ex Phœnicibus oriunda, & Romanis antiquo fœdere iuncta. Hi omnes a Iustiniano rege persuasi, Christianorum dogma sponte amplexati sunt, vocanturque nunc Pacati, quod Romanis semper confœderati sint, a pace Larinorũ vocula. A Pentapoli Tripolis abest itinere, quantum viginti diebus robustus vir possit conficere. Inde vrbs est ^a Leptimagna, olim plane ingens & populosa, postero tempore propter infrequentiam deserta, huius propugnaculum & murum ex fundamentis noster rex reparauit, & præter quatuor alias, quas struxit ecclesias, magnificum & insigne templum dei genitrici collocauit, præterea restituit ^b basilicas olim hic fabricatas & iam collapsas Seueri Regis hinc oriundi. Sed cum huc me sermo pertraxit, neuiquam silentio pretereundum est, id quod in Leptimagna, nostro sæculo contigit. Iustinianus cum iam imperium adeptus, nondum Vandilicum bellum confecisset, Maurusij barbari Leucathæ cognominati, Vandilis Libyæ tunc dominis congressi, Leptimagnam, vt hominibus desolaretur, omnino effecerunt. In colliculis enim & saltibus non procul a Leptimagna, vnã cum ducibus suis agentes, subito in medio vrbs coortam ignis flammã prospiciũt, & hostes irruisse arbitrati,

magno

^a Leptimagna.

^b palatium.

magno cursu suppetias ferre contendunt. nemine
 autem inuento, totum negocium in vates referunt,
 qui de eo, quod accidit, præfidentes, Leptimagnâ
 non diu habitatum iri prædixerant. non multo
 post regis exercitus illuc perueniens, Lybiâ aliam
 & Tripolim obtinuit, Vandilis Maurufisque bel-
 lo superatis. Sed nunc vnde digressus sum, reuer-
 tor. In hac vrbe Iustinianus rex lauacra instituit,
 reparato ex infimis fundamentis vrbis muro, &
 conterminos barbaros, qui Gadabitani dicuntur, in
 ea vsque tēpora, Græcorum impietati deum perne-
 gant, nimium addictos, Christianos effecit. Hic et-
 iam Sabathram urbem muro cinxit, extructo in ea
 templo ^a multa ratione digno. In postrema parte
 huius regionis, duæ sunt vrbes, Capa & Girgis, in ^a magna
 quarum medio Syrtis parua sunt, vbi singulis die- ^{stimando.}
 bus res cōtingit admiranda. Mare in angusto com-
 pressum Lunarum figuræ sinû efficit, quemadmodû
 de aliis quoque syrtibus dictum est. Excurrit in ^b
 Epirû longius, quàm vel vno die robustus vir per- ^b continen-
 meare possit. Ad vesperam iterum recurrit, sicco ^{tem.}
 littore ad modum aliarum riparum relicto. Nautæ
 in Epirum perlati, oportunitate mare intra diē præ-
 ter consuetum quàm longissimè penetrant. Cæte-
 rum cum miser eos vesper præuertit, tanquam in
 terra hærentes consistunt, interim longos contos,
 quos in parato habent, expedientes. postquam e-
 nim aquarû quasi redeuntium procillas senserint,
 in ordinem digestis contis impigrè defiliunt naui,
 primum natantes, deinde stantes vbi faciem vnda
 non superauerit, ex alto contos in terram iâ siccam ^c
 vel mox exsiccandam demissos, nauibus subiiciunt; ^{primo di-}
 ac erigentes rectos constituunt, ne in alterutram ^{luculo conti-}
 partem naues proclinantes rumpantur. Acque ita ^{nens mari}
 postridie, dum ^e profundo ad huc mane Epirus ma- ^{vesita tu-}
 ri inundante obducta cōtrahitur, subleuata: naues ^{more flu-}
^{ctuant regi-}
^{tur.}

fluitant, & nauæ rursus, contis cõmodissimè extractis, navigationem perficiunt. Nullam huius operis intermissionem fieri contingit, sed singulis diebus horù elementorum fit successio. Post Tripolim & Syrtes, ad Libyam aliam transeamus, vbi à Carthagine nobis inchoandum est omnium vrbiù quæ hic sitæ sunt, maxima, tantum præfatum esse sufficit, quòd cum Gizericus & Vandili Libyam occupassent, perniciosam plane, sed quæ barbaros decuit, ^a exilimationem habuerunt. Nam sua negotia meliora fore arbitrati sunt, si loca illa sine mutationibus ac propugnaculis essent; ne Romani, illis recuperatis, mali quidpiam intentare possent aduersus Vandalos. Omnes muros igitur, omnia propugnacula solo repèrè æquarunt. Barbari enim omnes (vt plurimum) in perniciem Romanorum consultant quàm acerrimè, & perficiunt quàm celerimè, quæcunque iis visa sunt. Solum ^b Carthaginis pauca quædam in antiqua specie manserant, & ipsa quoque diuturnitate tẽporis iam collapsa. Iustinianus autem rex, nemine quidem rem approbante, sed omnibus exhorrescentibus, solo autem duce deo, auspice & opitulatore, misso cum exercitu in Lybiam Belisario, Gelimerem & Vandilorum potentiam contriuit, & omnia propugnacula, quæ passim diruta erant, reparauit; & renouatis multis aliis, in aliam speciem extruxit. Primum Carthaginis ^c vallum dispartum reparauit totum; fossa, quæ antè non fuit, egesta, posuit quoque sacra templa dei genitrici, & in palatio cuidam indigenarum sanctæ Primæ: præterea ab vtraque parte fori, quod Martini dicitur, porticus extruxit. Insigne in super in publico balneum, reginæ cognomine Theodorianum. Intra ^d vallum etiam monasterium ædificauit mari vicinum, quod firmissimo munimento cinctum, in ^e custodiam, quæ expugnari

^a cogitationem conceperint.

^b Carthaginense.

^c murum collapsum.

^d murum.

^e castellum quod.

gnari nequeat, erexit. Hæc igitur in Carthagine no-
 ua Iustinianus peregit. In regione contermina vrbs
 est muris carens Baga nomine, nõ barbarorum in-
 cursu, sed forte quadam facile expugnabilis. Hæc
 validissimo propugnaculo vallata, incolas in tuto
 seruauit, qui iam gratiam referentes, in honorem
 Reginae urbem Theodoriadem vocant. In Byzacio
 vrbs est maritima Adramyttus dicta, magna olim
 & populosa, & ob id Metropoleos nomen & digni-
 tatem sortita. Huic murum ingentem circū dedit
 Iustinianus, & necessaria hic constituta custo-
 dia, effecit vt incolæ deinceps hostiles incursus non cu-
 rent. Quapropter iam urbem Iustinianam vocant,
 hanc solum assertionis & salutis mercedem regi ex-
 soluentes, solæque nominis transpositione grati-
 tudinem animi declarâtes: postquam nulla re alia Re-
 gis beneficium neque ipsi compensare poterât, ne-
 que rex ipse, vt compensarent, volebat. Erat in ma-
 ritimis Byzacij locis regij uncia quædam, ab incolis
 & indigenis Capudbada appellata. Huc primû
 Regis classis appulit, & Libyæ terram ingressa, ad-
 uersus Gelimerem & Vandilos exercitum duxit:
 vbi iam admirabile illud, & maius, quàm ratio ex-
 cogitare potest, donum ac munus in Regem deus
 ostendit. Nam cum locus ille aquis careret, ac ma-
 gna aquarum penuria Romanorû exercitus preme-
 retur, tellus tamen aridissima esset prius, fontem
 tamen emisit, quem milites aggere concludentes,
 deinde foderunt, fons autem ebulliens, terram, na-
 turali siccitate abiecta & mutata natura, aquis po-
 tui cõmodis humectauit: vnde hic dein exercitus
 fixit tectoria, & postridie tanquam ad pugnam instru-
 ctus (vt ea quæ in medio, constringã) Libyam obti-
 nuit. Diuini igitur doni vero testimonio compro-
 batus Iustinianus rex, statim a consuluit, vt locus
 ille in urbem transferretur, muro firmatam, &

a id consilij
 cepit.

alio apparatu in felicis vrbis cumulum descriptam. Atque mox consilium Regis in opus exiit. Nā murus exædificatur, & ciuitas, mutata repente agri fortuna, & agrestes homines abiecta stitua, ciuilem vitam amplectuntur, non agrestem diætam, sed vrbana[m] obseruantes, omniaque agentes, quæ ad ciuilem dignitatem pertinent. Hæc in Byzacio mari vicino peracta sunt. In meditullio, quod ad regionis extrema vergit, vbi iā Maurulij barbari habitant, munitiones validissimas extruxit, ac vrbes hic in confiniis sitas, firmis propugnaculis cinxit, arcibus structis, & militum præfidiis constitutis. Hoc quoque pacto Numidiæ fines propugnaculis & militum custodia tutos reddidit, quorum singula iā dicturus adgredior. Mōs est in Numidia, quæ a

a *Aurasiis.*

Abrasium cognominant, qualem alibi in terra habitabili non contingit esse, in cæli sublimitatē præceps affurgit, comprehenso itinere trium dierum in ambitu, accedenti inaccessus, nullum ascensum nisi per præcipitium habens, in vertice prara sunt & plani campi, amœnæ viæ, pascua fertilia, loca arboribus confita, aromata omnigena, & fontes e scopulis scaturientes, aquæ tranquillæ, & fluuij vndarum copia verticosi, & quod omnium vel maximè est admirandum, segetes & arbores in hoc monte, fructus proferunt duplo maiores, quam in aliis Libyæ partibus. Quæ ad b Abrasium montem pertinet, hoc modo habent. Vandili à principio montem possederunt, quibus iam pulsus Maurulij occuparunt, quos hinc Iustinianus rex eductos alij Romanorum imperio adiunxit, prouidens nimirum, ne deinceps barbari hinc excurrentes, rursus aliis damna inferrent. Vrbes, quas prope montem inuenit desolatas, & muris carentes, muro vallauit. Præterea duabus arcibus, & sufficienti militum præfidio hic constitutis, nullam spem

b *Aurasiis.*

in A-

c *occupant
di Aurasiis*

in Abrasium excurrenti barbaris hinc commoran-
 tibus reliquit. In urbibus quoque a alterius Nu-
 midia inexpugnabilia propugnacula collocavit.
 In Sardo insula, quam nunc Sardiniam vocant, urbs
 est a Romanis b arx Traiani appellata. hanc muro
 & mœnibus, quibus antè carebat, Iustinianus cin-
 xit. Apud c Gadiros in altera parte columnarum
 Herculis, in dextra, ad litus Libya, arx olim erat d
 Septon nomine, à Romanis superiori ætate con-
 structa, & propter Vandilorum incuriam, vetusta-
 te collapsa, hanc muro firmavit rex Iustinianus &
 præsidio validam reliquit, ubi & templum spectatu
 dignum dei genitrici posuit. Nam cum ab hac in-
 choaret politica procœmia, effecit, ut nulli profusus
 hominum generi sit hæc arx expugnabilis. Et hæc
 quidem eiuscemodi sunt. Nulli autem dubium sed
 omnibus hominibus liquidò patuit, ex orientis e
 promontoriis vsque in occidentem solem, quibus
 terminatur Romanum imperiũ, non solum muni-
 tionibus, sed & militum præidiis ac custodiis po-
 litiam Iustinianũ Regem confirmasse. Quæcũque
 igitur Iustiniani ædificia nosse potui, aut ipse spe-
 ctator factus, aut spectatorũ auditor, quanta vi po-
 tui, sermone percurri. Scio me inter dicendum
 multa alia præteriisse, quæ vel in obscuro latent,
 vel profusus ignota manent. Quare si quis conatus
 fuerit diligenter omnia perscrutari, atque f ora-
 tionem completũ, is plane rem decoram faciet, & g
 honestam consequetur gloriam.

a reliquia.

b castellũ.

c Gades.
d Septum.

e limstibus.

f huic libro
inferere.
g industrij
laudem fe-
ret.